

**INcwadi yokuFunda
esiSekelo
sokuFunda**

IGREYIDI

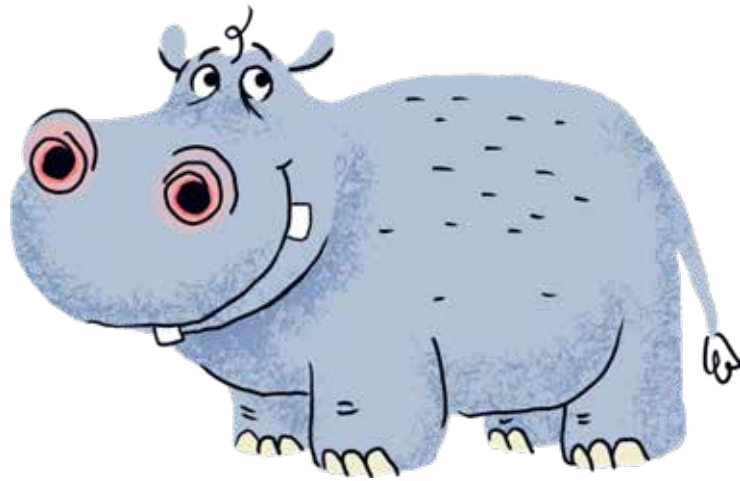
2

ISINDEBELE

ISINDEBELE ILIMI LEKHAYA

ITHEMU 1

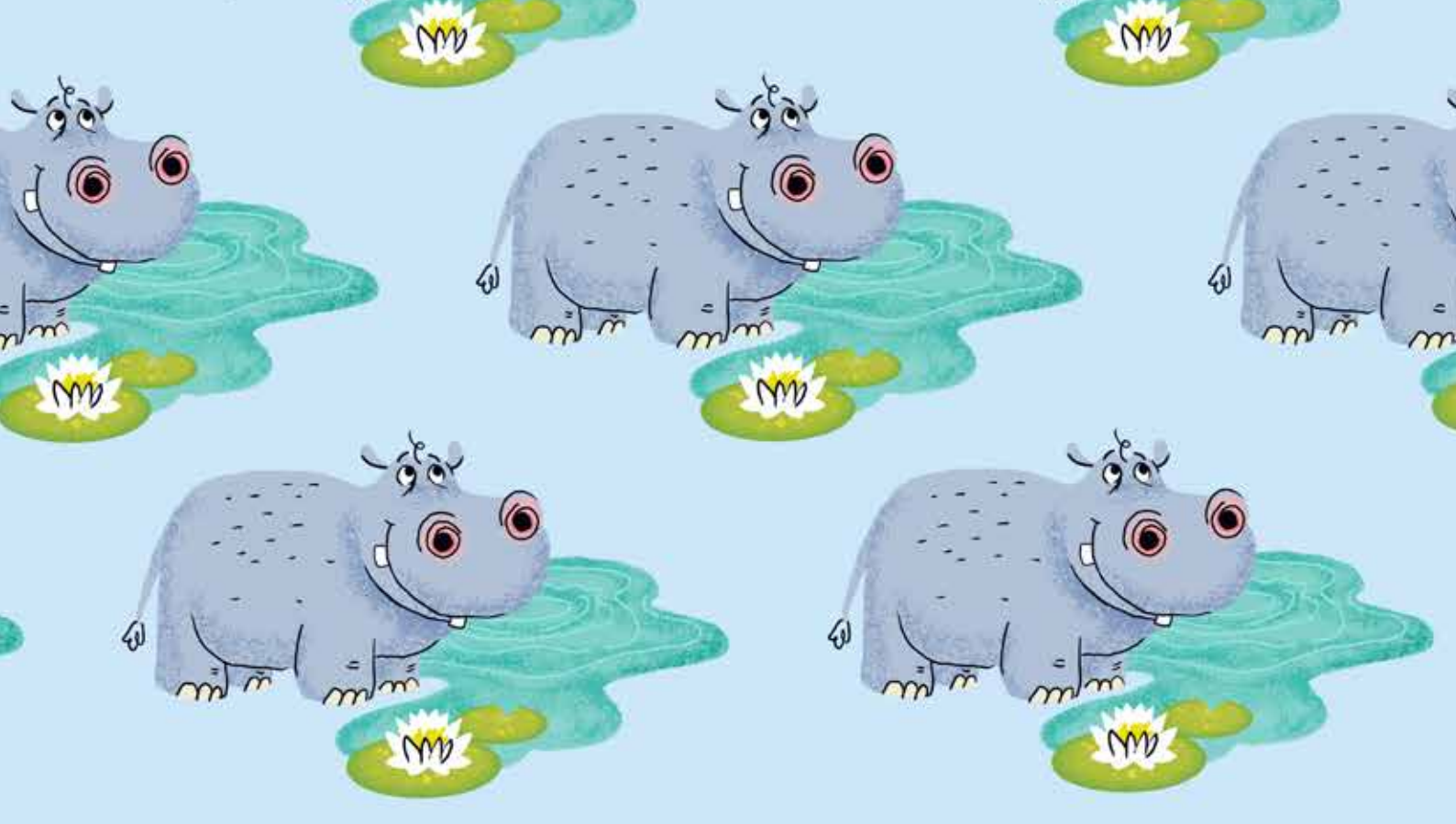
INcwadi yokuFunda esiSekelo sokuFunda

IGREYIDI 2 | ITHEMU 1 & 2

ISINDEBELE

Okumumethweko

UMmongo: Sibeka iminqopho/imigomo	2
Iveke 1	2
Iveke 2	5
UMmongo: Siyasiza	12
Iveke 3	12
Iveke 4	21
UMmongo: Imizimba yethu	28
Iveke 5	28
Iveke 6	37
UMmongo: Sirarulula iimfihlakalo	44
Iveke 7.....	44
Iveke 8	53
UMmongo: Siyezwa	62
Iveke 1	62
Iveke 2	71
UMmongo: Sisebenzisa itheknoloji	78
Iveke 3	78
Iveke 4	87
UMmongo: Silandela imilayo	94
Iveke 5	94
Iveke 6	103
UMmongo: Sinokuhlakanipha	110
Iveke 7.....	110
Iveke 8	119

ITHEMU 1

UMmongo: Sibeka iminqopho/imigomo

Ukunothisa ilimi:

Isitjho

Isingamutjho lapha amagama anehlathululo ehlukahlukene kunaleyo yamambala.

Ayikho ikwali erhubhela enye.

Isagesi sihlathulula bona akekho omunye umuntu ongakwenzela/akusebenzele ngaphandle kwakho. Sisifundisa bona kumsebenzethu ukusebenza ngokuzikhandla. Abanye bangasisiza nofana basibonise kodwana kumele sizisebenzele besijamelane nemisebenzethu.

lindatjana:

UMarie wonga imali

linkukhu ezitja zikaThuli

Ilwazimagama

umnqopho/ihloso:	Into ofuna ukuyenza namkha ukuba ngiyo, begodu nalokho ofuna ukusebenzela phezu kwakho.
ukonga/ukusindisa:	Ukubeka into ozoyisebenzisa esikhathini esizako namkha ukungasebenzisi imali yakho khona nje.
imali:	Esivamise ukukubhadelela izinto.
ukurhola:	Ukurhola namkha isincephezelo salokho okwenzileko namkha yomsebenzi owenzileko.
isikhukhukazi:	Ikuku esikazi ebekela amaqanda begodu ivamise ukungabi netjhada kanti yincani kunomkukurumbu.
umkukurumbu:	Ikukhu eduna eneensiba ezikhanyako evamise ukulila ngetjhada elikhulu ekuseni.
umtamo/iplani:	Amagadango athileko onqophe ukuwafinyelela ukuphumelelisa omunye nomunye umnqopho namkha ukuqeda umsebenzi.

Ilwazimagama

irhwebo/ibhizinisi:	Indawo lapha abantu bathengisa khona izinto namkha basiza khona ngezenzelwa, ezifana nesitolo namkha isaluni.
linga:	Ukufaka amandla ekwenzeni into ethileko nanyana kunzima.
ipumelelo:	Ukufinyelela ebhudangweni namkha ukwenza into ethile kuhle.
iragelophambili/ituthuko:	Ukuba ngcono entweni ethileko nawuzijayezako kancani kancani.
unongorwana:	Umtlomelo nofana into oyifumanako nawenze umsebenzi omuhle khulu.

Buza umndeni wakho:

Ngimuphi umnqopho owodwa ongathanda ngifikelele kiwo unyaka lo?

Ngimuphi umnqopho owodwa ongathanda ngifikelele kiwo epilweni yami?

UMmongo: **Sibeka iminqopho/imigomo**

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

ba	be
bo	bu

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

a b

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Laba abafuni ukulala la. Unana uyalila. Ulilela unina. Yena uyabalabala. Lalelani la nina. Unana uyalila. Laba balele bobabili. Ayina zona zoke zakanana. Abalele la bababili.

Ubaba ubona ibisi. Ibisi libolile. Bona balala babukele yona. UBafunani ubala amapilisi kagogo. Ubaba ubeka amapilisi kagogo. Ibisi liyabila. Unana ububula nonina.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

me	ma
be	ba

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlohlweni asebenzisa:

e m

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Besilele soke. Silele sisele itiye namakuke. Sivuke ekuseni sasela itiye godu. Laba balele boke. Bona bebalelesa. Sisele soke. Ubaba usike iketani. Uyibeke le. Lalela la wena.

Ubaba ufuna imali. Yena akanayo imali. Ugogo ulima emasimini. Balimela ukuba nemali. Mina nomani simeme umalume. Umalume uzenomalukazana.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

lo	li
le	la

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni
asebenzisa:

i l o

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Babili abalele la. Malini ibilibili leli? Babili abalifunako.
Bobabili beba ibilibili. Sibabone emini. Liyababa lona.

Wena lalela la! Lisa ukulila. Ulilelani unalo ilakho?
Uzokuloba walalela laba. Lisa laba ulalele mina. Yena
lo uluma alimaze loya.

Udade ubeka ipoto eziko. Uthe ifuna ukupheka isopo.
Solo athome ukupheka izolo. Isopo le ibolile. Akekho
ofuna isopo kadade. Yona ibole beyanukisa koke.

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

nu	cu
ne	ca

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

a	l	e	n	e	b
u	c	o	m	p	d

Tlola lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Unana usaba inunu. Inunu ifuna ukuluma unana. Kunini unana alilela unina. Nani nilela unina na? Lisa ukulila nana. Bizani unina azokubona unana. Bona banina unana nonina.

Ubuso bami buyababa. Unana ububula ubona ugubudu. Ugubudu ufuna ukubaleka. Ugubudu usaba izulu. Izulu linile izolo. Lona libalekise namazuba.

Ugogo usicocela izolo. Sifuna asicacisele silalelisise. Uthe sicimeze sivale amehlo. Yena wacimela wabaleka. Thina sifuna ukucoca nogogo.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UNeo Ufunda Amathebula Wakhe

UNeo bekasithanda isikolo. Bekathanda ukudlala nabangani bakhe. Bekathanda ukufunda. Kodwana uNeo bekangathandi iimBalo! Bekangakwazi ukubala ngamathebula wakhe.

Ngelinye ilanga, uNeo wabeka ibhudango afuna ukulifeza. Wabawa unina bona amsize ukufunda ukubala ngamathebula.

Ngelanga elilandelako, uNeo wavuswa nguMma ekuseni, Bahlala etafuleni basela itiye.

UMma wabeka umhlumbi wababhontjisi phezu kwetafula. UNeo watjelwa nguMma bona abeke amabhontjisi ngeenqhema zakubili.

“Nje, nangibuyelela iimbhontjisi ezintathu kabili, ngizokubala iinqhema zeembhontjisi ezingaki?”

“Umm, zintathu?” kutjho uNeo.

“Iye,” kutjho uMma, “nje, bala iinqhema ezimbili zeembhontjisi.”

UNeo wabala, “Kunye, kubili, kuthathu, kune, kuhlanu, sithandathu. Kuthathu nangikubuyelela kabili kuba sithandathu!”

UNeo noMma badlala ngeembhotjisi qobe ekuseni. Kungasikade, uNeo bekazi amathebula wakhe.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. Kuyini uNeo ebekayithanda ngesikolo?

- a. Abangani nokufunda
- b. Abangani neemBalo
- c. Amathebula wokubala nokufunda

2. Ngiliphi ibhudango uNeo azibekele lona?

- a. Ukuvuka ekuseni
- b. Ukudlala ngeembhontjisi
- c. Ukufunda ukubala ngamathebula wakhe

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

umfazi umuntu	abantu abafundisi	umfundisi abafazi
------------------	----------------------	----------------------

Ubunye

Ubunengi

UMmongo: Siyasiza

Ukunothisa ilimi:

Isitjho

Isingamutjho lapha amagama anehlathululo ehlukahlukene kunaleyo yamambala.

Izandla ziyagezana.

Isagesi sisifundisa bona sibabantu siyatlhogana epilweni. Njengezandla zisizana ukuzihlwengisa, nabantu bangasizana ukwenza imisebenzi ibelula. Zisikhuthaza bona sibenomusa, sisize ekhaya nesikolweni besamukele isizo nasilitlhogako.

Iindatjana:

**Igabazo elikhulu
lakaCandice
noCarla**

**UTimeo usiza
umndeni wakhe**

Ilwazimagama

**ukuzomba/
umzombe:**

Ukuya ngapha nangapha, okufana nanyana into iseduze nokufa.

isalela/isilinganiso:

Ukujama rwe begodu ungawi.

**ukuphelelwa
mamandla:**

Ukudinwa, khulu kwamanikelela begodu ungasabi namandla aseleko.

**isehlakalo
esiyingozi:**

Ikhambo elithabisako namkha umsebenzi lapha ulinga khona izinto ezitja begodu uthabe.

**ibhorhomani/
isibheva:**

Umuntu olimaza, esabise namkha.

**ukubethela
mthalazeni:**

Ukungatjheji umuntu othileko namkha namkha into ngomnqopho.

**ukuthuka/
ukuhlambalaza:**

Ukutjho into engazisiko ngomnqopho wokulimaza imizwa womuntu othileko.

**ukusekela/
ukuthekgha:**

Ukusiza umuntu othileko ngokuba nesisa, usize ngokwenza umsebenzi namkha ngokubakhuthaza.

Ilwazimagama

umusa:	Ukuba nomusa kabanye ngokusebenzisa amagama nezenzo.
ukuba lisizo:	Ukwenza into ethileko eyenza umsebenzi nofana umraro womunye bona ubelula.
tjheja:	Ukutlhogomela umuntu bewuqinisekise bona uphephile bewuphile kuhle.
induduzo:	Ukwenza umuntu azizwe ngcono lokha nakadanileko nofana ezwa ubuhlungu ngokuba seduze, umlalele nofana utjho izinto ezinomusa.

Buza umndeni wakho:

Ufuna ukusizwa ngani?
Ngingakusiza ngalokhu?

Singenzani ukwenza amakhaya
wethu nofana imiphakathi
yethu ngcono? Singakwenza
njani lokho?

AmaTjhada

Dlheganani
ngokubuyelela
lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

da	du
fe	fi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlohlweni
asebenzisa:

d f

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Idada liduda edamini. UDuduzile ududa namadada
edamini. Edamini kunedaka namadada. Yena udumile.
Bona bebadanile izolo. Bebadanile bebadiniwe izolo.
Idugu kadade idabukile. Wadana walila bewalala.

UBafana ufisa ukubona ifene. Unina wafika walalela
uBafana. Yena akafuni abone ifene. Ufusa abone
ifarigi. Akafuni uBafana. Boke bafuduka bafuna
ukubona ifarigi kamalume.

AmaTjhada

Dlheganani
ngokubuyelela
lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

ga	ge
hi	hu

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlotweni
asebenzisa:

h g

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ugogo bekagula iveke le. Ugule bekaguga igodo.
Bekagayela nomalume izolo. Akasafuni ukugida
ugogo. Yena ugobeke amadolo. Wabona abogubudu
ababili. Ugogo ufuna ukugayela. Yena uyagula.

Abafundisi bazuma iholo. Bafuna ukutjhumayela.
Basinikele amahabhula amathathu. Izulu lathoma
ngokuna ngamahala.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

ji	ke
pu	ja

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni asebenzisa:

j k p

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UJabu unejamo. Bekagijima ajabulele imali kanina. Wajuluka ajamile. Wajama wabona ijojo. Unina uze nejodo. Yena bekafuna ijemu nejodo. Soke besijamele unina kaJabu.

UKarisa ukela ikiwi. Ubaba uzifunela amakuke. Umma unikela ubaba amakuke. Umani ukokodela uKarisa abawe ikiwi. UKarisa wanikela umani ikiwi.

USabelo bamunikele ipakana yamakuke. Yena ulahle namapilisi kagogo. Walahla ipakana leya. Bekagijima wabetha ipala.

UMmongo: **Siyasiza**

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

wi	sa
tu	to

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

c	j	t	m	s	w
h	a	e	i	o	u

Tlola lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Yena uwile izolo. Uwile walimala idolo. Udade unamawele amabili abovu. Amawele afuna ukulala womabili. Iwele liwise ipoto kagogo. Iwele linamala.

USoneni usola bona ulimele. Umani wamusekela. Wabiza uSoneni azokusiza. Umma unesana. Isaneli lisela itiye. Umma ulisula isila. Unana usamela kumma.

Besidlala ibholo etatawini. Basinikela itamati ebovu. Ubaba bekaguga itafula. Abesana batatazela nababona ubaba.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

USonto usiza ekhaya

USonto bekahlala nonina, nogogo kanye nomfowabo. Qobe ngamalanga, bekasiza ukuhlwengisa ngendlini. Qobe ngamalanga, uSonto bekathanyela ijarada. Qobe ngamalanga, bekandlula umbhede wakhe. Qobe ngamalanga bekayokukhelela amanzi.

Ngomunye uSondo, uSonto wavuka ekuseni. Wabona phasi kusilaphazekile. Wathanyela ithuli neenzibi. Phasi bekuhlwengekile. USonto wamomotheka.

Okulandelako, uSonto wabona itafula isilaphazekile. Wayisula ngetjhila elimanzi. Itafula beyihlwengekile. USonto wamomotheka.

USonto wabona izitja zisilaphazekile. Wathela amanzi nesibha ngesitjeni. Wavasa isitja ngasinye ngasinye. Izitja zahlwengeka. USonto wamomotheka.

USonto waqala ngendlini. Bekuhlwengekile kubuthekile. Wamomotheka. Ukusiza umndeni wakhe kwamthabisa khulu.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. USonto bekenzani ngamalanga?

- a. Bekavasa izitja, athanyele ijarada.
- b. Bekathanyela ijarada, andlula umbhede, akhelele amanzi.
- c. Bekathanyela phasi, asule itafula.

2. USonto wenzani ngomunye uSondo?

- a. Wavasa izitja, wasula itafula, wandlula umbhede wakhe.
- b. Wathanyela ijarada, wavasa izitja.
- c. Wathanyela phasi, wasula itafula, wavasa nezitja.
- d. Usule phasi, walungisa itafula bewavasa nezitja.

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

utsotsi
abomma

abodorhera
umma

abotsotsi
udorhoderu

Ubunye

Ubunengi

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

va	ro
vi	vu

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloweni asebenzisa:

v r

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UVusi ufuna ukuvela la. Yena bekavuma nonina nomalume. UVusi akafuni ukuvulela ikomo. Uvule walisa ikomo namadada edakeni. Umalume wavusa ubaba ebusuku. Bavalela boke ebusuku.

Raya! Ubaba uregile. Uyasisiza ararulula imiraro. Unokunikela umma imali. Umma ufuna irogo elibovu. Umalume ureya ilori kaba. Asinayo imiraro. Ubaba urerile.

AmaTjhada

Dlheganani
ngokubuyelela
lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

qu	ye
qi	ya

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni
asebenzisa:

q y

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Qala kunekukhu lapha. Ikukhu le ibekela amaqanda
amanengi. Yona iqale ukubanamadzinyani amanengi.
Iqoqosela amaqanda amanengi.

Sibone kufika abayeni abane. Umma wayelelisa
ubaba. Yena akafuni ukulalela. Bekubuyaluyalu esitolo
izolo. Naye ubaba wafuna ukuya esitolo. Ikoloyi yami
beyigijima.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

zii	zee
iin	yee

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlohlweni asebenzisa:

z ii ee

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

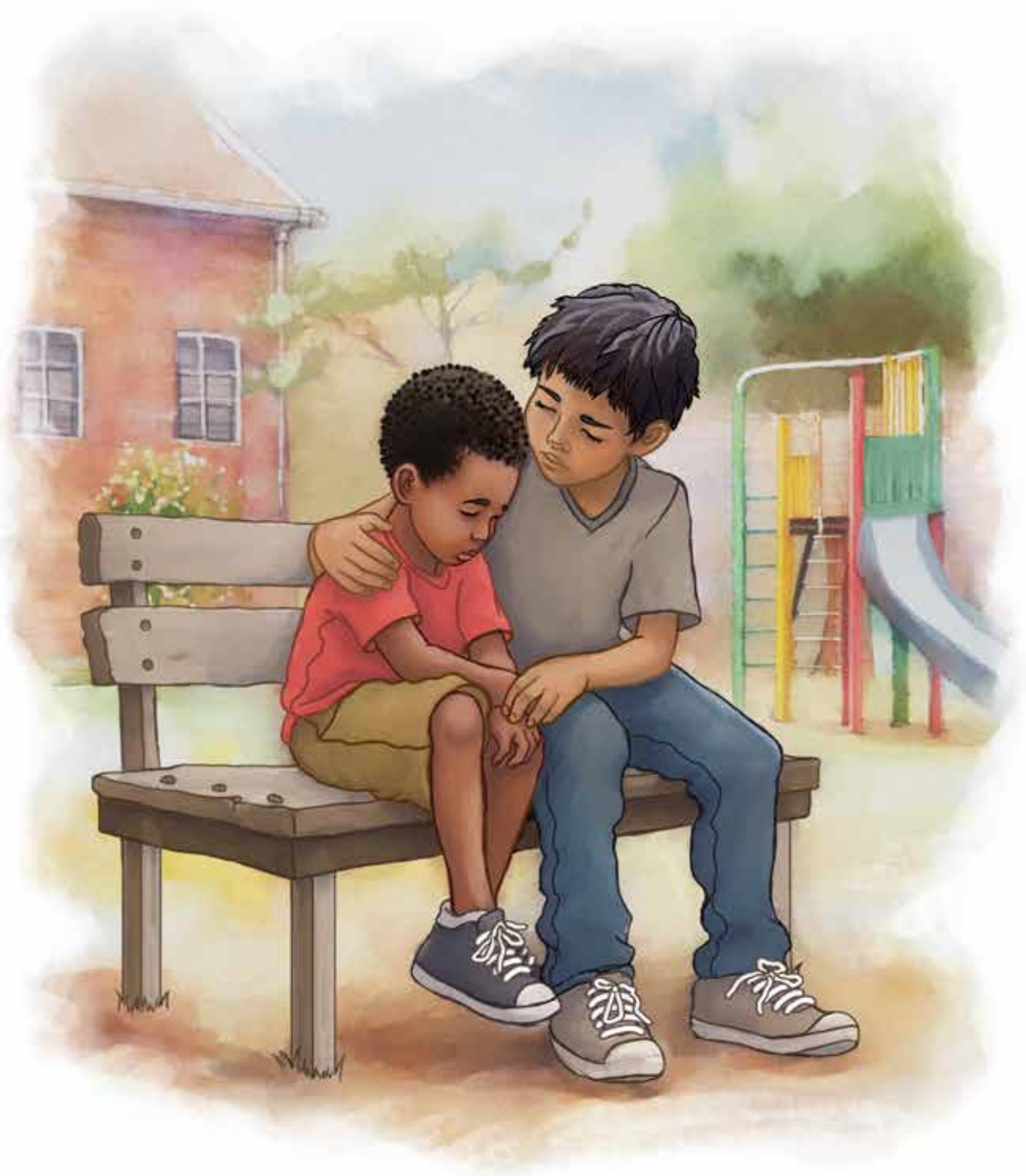
Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Izolo sibobe amazuba amabili. Unana wazamula nakabona amazuba. Umalume uneziga. Uzuma ubasa amazuba ezaleni. Akazi bona kuyazila.

Iinkomo zekhaya zifahlile. Kufahle iinkunzi ezimbili. Umalume bekafuna iinkomo zakhe. Uqale iindawo ezahlukileko. Iinkomo azitholakali. Iinkunzi zifile.

Ubaba uneenkomo ezine. Zinokufuna ukubaleka eendaweni. Sifuna ukufika eendaweni ezinengi. Sakhula sivuma neenkolo ezinengi.

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela lamatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

nga	bhe
chu	ngi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

ng	bh	ch	n	j	a
e	i	o	l	d	k

Tlola lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ugogo uchisa ekuseni. Akafuni ukutjhiya angakachisi iingubo. Ukuchisa nawuqeda ukuvuka kuqakathekile. Utitjhere ufundisa iinchasiso.

Sibhalelwe kudlala ibholo. Ibhesi elayitjha isiqhema sebhola isitjhiyile. Bona babhoda ngale bafuna ibholo. Umma ubhebhule unana. Ubaba ubhala ukulala.

Ngane ingena endlini. Ngane iletha ingubo. Ingubo ingaphakathi endlini.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UMax uyasiza

Ngelinye ilanga kutjhisa, uMax waya ephageni. Wabona omunye udade adanile. Bekalahlekelwe yinja yakhe.

UMax wabuza, “Ngubani igama lenja yakho?”

Udade waphendula, “Inja yami nguBella. Mncani, uzotho bewunomsila ogobekileko.”

UMax bekafuna ukusiza. Wathi, “Ngizokusiza ukufumana uBella.”

Bakhamba boke. Barhuwelela, “Bella! Bella!”

Baqala ngemva kwemithi, baqala ngaphasi kwamabhanga. UMax wabona ihlathi lisinyikeka. Wagijima waya ehlathini.

“Ukhona uBella ehlathini?” kubuza udade.

UMax waqala ehlathini. “Iye, nangu uBella!” waphendula.

UBella weqa. Wajuguja umsila. Udade wamomotheka.

Wasingatha uBella.

“Ngiyathokoza, Max!” kuphendula udade. UMax wazizwa athabile.

Wasiza udade loya ukutholainja yakhe.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. UBella bekaqaleka njani?

- a. Bekazotho, amncani, anomsila omude.
- b. Bekamncani, azotho, anomsila ogobekileko.
- c. Bekamncani, azotho nokumhlophe.

2. Bamtholephi uBella?

- a. Ngemva kwemithi
- b. Ehlathini
- c. Ngaphasi kwebhanga

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

umuno	umuthi	umuzi
imizi	imithi	imino

Ubunye

Ubunengi

UMmongo: Imizimba yethu

Ukunothisa ilimi:

Ingoma/umvumo

Amagama atlolelwe ukuvunywa, njengokujayelekileko emvumeni. Iimvumo kanengi ifaka igido, ibuyelelo, kanye neyumelwano ekusizeni ekwethuleni indaba nofana ukuveza imizwa.

111 10 08600

111 10 08600

Lo mzimba wami!

Ngizokubiza amapholisa

Ngizokubiza amapholisa

Ungangibambi la nala!

Ungangibambi la nala!

Ingoma le imayelana nokuvikela izitho zomzimba. Isifundisa bona sikhone ukubona nasingabanjwa ngokufaneleko, ukwala uthi “awa,” nokutjela umuntu omdala omthembako nofana amapholisa nangabe umuntu uragela phambili ukusibamba. Umnqopho kususiza sizwisise besivikele imizimba yethu.

Iindatjana:

**ULaza uzizwa
angatjhaphuluki**

**Ilanga lakaZama
elimbi**

Ilwazimagama

**ukuhlaliseka/
ukuledlha:**

Ukuzizwa uthabile begodu uzigedlile, njengalokha nawuhlala esitulweni esintofontofo.

ukungahlaliseki:

Ukungazizwa kuhle namkha uzigedlile, njengalokha nawuhlala esitulweni esiqine kwamanikelela.

ukuba nesibindi:

Ukwenza into ethileko nanyana sele wesaba, uzizwe uqinile begodu nangokuyelela.

**ilingaphasi/
ilingenzasi:**

Ngaphasi kwento ethileko namkha ngenzasi kwayo.

Ilwazimagama

ubudisi/isilinganiso:	Ibudisi namkha ubudisi kangangani.
ukuzinyaza:	Ukuzizwa unamahloni namkha uthukiwe ngebanga lokobana bakuqalile.
umbono (manqophana):	Ukutjho into ethileko ngomuntu, isithombe, namkha umbono ngokwabelana ngemibono.
ukuhlonipha:	Ukuba nemikghwa emihle kabanye abantu: ukubonisa itjhejo ngendlela abazizwa ngayo begodu nemibono yabo.
buthakathaka:	Nawungakaqini khulu. Umzimbakho uzizwa udiniwe nofana ungakghoni ukwenza izinto ezilula.
ukubanamandla:	Ukuba namandla uqinile ukghona ukuguga izinto, ugijime nofana udlale ngaphandle kokudinwa msinyana.
ukuba nepilo:	Lokha umzimbakho nawuzizwa uphilile ngombana udla kuhle, ulala ngokwaneleko begodu uzilolonga khulu.
unganapilo:	Lokha umzimbakho nawuzizwa ungakaphili kuhle ngonobangela wokudla ukudla okunengi okunganapilo, ungalali nofana usikinyeka ngokwaneleko.

Buza umndeni wakho:

Yini okunye esingakwenza ukuze sigcine imizimba yethu inepilo begodu inamandla?

Nange ngifuna ukwazi okuthile ngomzimba wami, ngubani engingakhulumisana naye?

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

khe	phu
kho	phi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloweni asebenzisa:

kh ph

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UKholiwe ufuna ukukha amakhabe. Amakhabe la abolile. Amakhoya amila eduze namakhabe. Udade akafuni amakhabe. Unina ukhalima uKholiwe. Yena bekafuna ikhekhe elikhulu.

Besiphethe amaphepha amathathu. Saphuthela amaphepha lawa. Sifike siphephile izolo. UPhetheni ufike aphephe amaphepha. Uphethe amaphepha wamapholisa.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

qhu	rhu
qhi	rha

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni asebenzisa:

rh qh

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ebusika kumakhaza khulu siyaqhaqhazela. Ubaba sekaliqhegu elidala. Yena nomalume bayaqhaqhazela nakumakhaza. Umma uqhula itafula. Bekafuna ukubeka itiye kababa.

Umma uyarhola iveke ezako. Yena ufuna umalume asirhulele ekhaya. Ugogo ufuna irhara ebovu. Unana bekarhurhuba ngamadolo. Ubaba warhuwelela unana walila.

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

tha	hla
dla	dle

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloweni
asebenzisa:

th hl dl

Tloa irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UThemba uthethe amathuthumbo kagogo. Ubaba uthume uThisila wathothobala. Umma wakhallima bewathula. Uthumele uThemba edorobheni. Yena noThabo bathabela amathuthumbo.

Besifuna ukudlala ibholo. Sidle ukudla okunengi izolo. Sivuke ukudla kubolile. Akudliwa ukudla okubolileko. Ubaba udlule la. Umma wadlulisela ubaba ukudla okubolileko.

Umani uhlela ihlela lanamhlanje. Sihlezi silalele umani asitjela ngehlelo. Umani uhlakaniphile. Uhlezi asikhuthaza soke. Yena unehliziyo ehle.

UMmango: Imizimba yethu

AmaTjhada

Dlheganani ngokubuyelela amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

gce	tlu
dze	dzi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

gc	dz	tl	a	e	i
o	u	l	k	n	b

Tloa lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Besitlola ngetlasini. Sitlole sazalisa amakhasi amabili. Soke satlama imisebenzi. Utitjhere watlikitla imisebenzi yethu. Basitlomelise imitlomelo emihle.

Unana udzimelela ngeboda. Unana wafuna ukuwa. Umma walisa idzila wagijimela unana. Yena walila afuna ukudla. Umma wamudzubhulela inyama.

Kade sagcinana sinabo. Sibagcine bakhuluma namapholisa. Kunabotsotsi abagcekeze ekhabo. Bagcine bathethe koke.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UZama usebenzisa umzimba wakhe

UZama waphuma embhedeni. Wakhamba ngeenyawo zakhe ukuya ngendlini encani. Wasebenzisa izandla zakhe ukuhlamba amazinyo kanye nokuhlamba ubuso bakhe.

Esikolweni, uZama wasebenzisa amehlo wakhe ukubona utitjhere wakhe kanye nobuqhopho bakhe ukucabanga. Wasebenzisa iinyawo yakhe ukugijima etjanini kanye nemikhono yakhe ukusingatha abangani bakhe.

Ekhaya, uZama wenza umsebenzi wekhaya. Wasebenzisa ubuqhopho bakhe khulu! Okulandelako, uZama wadlala engadini nodadwabo omncani. UZama waphosela udadwabo ibholo ngezandla zakhe.

Entambama, uZama wadla ukudla kwentambama bewasela namanzi. Nakasuka lapho wahlamba wabese uyokulala. Embhedeni, uZama wamomotheka wathi, “Ngisebenzisa umzimba wami woke malanga. Ngithokozela zoke izinto engikghona ukuzenza.”

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. Kuyini uZama ebekayisebenzisa ukuya endlini encani?

- a. Amehlo wakhe
- b. Izandla zakhe
- c. Iinyawo zakhe

2. UZama wenzani entambama?

- a. Wagijima etjanini
- b. Waya esikolweni
- c. Wadla ukudla kwemini wasela namanzi

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

ilanga amalanga	izinyo amazinyo	ilitje amatje
--------------------	--------------------	------------------

Ubunye

Ubunengi

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokufunda itjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

tja	tju
tje	tjo

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloweni
asebenzisa:

tj

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umma ufuna sitjale. Sitjala utjani obuhlaza. Basitjelile
bona sitjale. Satjatha imigodla yehlabathi. Satjala
utjani obuhlaza. Nathi sifuna ukuhlala etjanini.
Sizokutjala utjani ehlabathini le.

AmaTjhada

Dlheganani
ngokubuyelela
lamatjhada:

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

nghi	ngha
nghe	nghu

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni
asebenzisa:

ngh

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umma upheke iphuthu. Iphuthu leli liyinghongho.
Akekho ofuna ukudla inghongho. Ubaba naye
uyanghonghoyila. Umma uyanghala. Unghalela bona
akekho odla ukudla kwakhe.

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokufunda itjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

t ^{sa}	t ^{si}
t ^{so}	t ^{su}

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlohlweni
asebenzisa:

ts

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Sibone abotsotsi bafuna ukungena ekhaya.
Bebatsatsela umalume alele. Sabiza amapholisa
azokufuna abotsotsi. Ubaba watsatsela utsotsi.
Bagijima babaleka.

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokuhlenganisa amatjhada ndawonye:

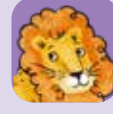
+

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

nza	nzu
nzo	nzi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

z	w	n	ng	a	e
i	u	k	m	l	b

Tlola lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Izakhamuzi zifuna amanzi. Amanzi wendaweni le asilaphazekile. Izakhamuzi ziyanghonyhoyila ngendaba yamanzi. Kuneenzibi namanzi asilaphazekileko. Zinzinzile azikhambi izakhamuzi. Soke sifuna ukubona inzuzo yokuvowuda.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umgijimo Omkhulu KaSam

USam bekathanda ukugijima. Bekanephaliswano elikhulu lokugijima ebekafuna ukulithumba. Ukureyisisa bekuseduze. USam wazizwa athabile, kodwana bekathukiwe godu. Abanye babagijimi bebanebelo khulu.

Kwafuneka bona agijime ngamalanga ukuzilungiselela umgijimo wakhe.

Qobe ngamalanga, uSam bekazijayeza alungiselela umgijimo. Wagijima etjanini kanye nendleleni eyehlelako.

Bekasebenzisa iinyawo nemikhono yakhe nakagijimako. Ukugijima kwenza umzimba wakhe waqina begodu nomkhumbulo wakhe wazizwa uthabile.

Ilanga ngaphambi komgijimo, uSam wazizwa athabile ngombana wasebenza khulu. Wayegade awuthabele umgijimo. USam wawuthokozela umzimba wakhe kanye nazo zoke izinto ebegade ukwazi ukuzenza.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. Kuyini okwakumele kwenziwe nguSam ngamalanga?

- a. Kwakumele adude ngamalanga.
- b. Kwakumele agijime ngamalanga.
- c. Kwakumele eqayeqe ngamalanga.

2. Kuyini uSam ayegade akuthabele?

- a. USam wayethabele umgijimo.
- b. USam wayethabele ilanga.
- c. USam wayethabele umzimba wakhe.

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

indlu izinto	into isandla	izandla izindlu
-----------------	-----------------	--------------------

Ubunye

Ubunengi

UMmongo: Sirarulula iimfihlakalo

Ukunothisa ilimi:

Isiga

Isitjho esifitjhani sekolelo enikela iseluleko. Isiga sivamise ukufaka ilimi elifanekisako elifana nesingathekiso.

Ungalahli itewu

Isitjhweni sisifundisa ngokuqakatheka kokungalahli ithemba lokha imisebenzi inzima. Sisikhuthaza bona siragele phambili nokuzama, sibenerhuluphelo besikholwe bona singazithola iinsombululo nasingazimisela. Nasirarulula imiraro, siyakhumbula bona iimpendulo azizi msinyana kodwana ngokutjheja, sibuze imibuzo besicabangisise, siyakghona ukuthola iqiniso.

lindatjana:

Idayari kaMandu eyifihlo

Umabhaqelana

Ilwazimagama

ukusombulula:	Ukufumana ipendulo namkha ukurarulula umraro.
umthala:	Ilwazi elincani elingakusiza bona ufumane ipendulo ephathelene nento ethileko.
idayari:	Idayari lapha utlola khona izinto eziphathelene nelanga lakho, imibono, begodu namazizo.
ifihlakalo/umraro:	Into ethileko nengaziwako namkha engahlathululekiko okwenza uthuke.
ukubhaca/ukufihla:	Ukuya ndawana namkha ukubeka lapha abanye bangekhe bayibone khona.
ukuzuma/ukufuna:	Ukuqala into ethileko namkha umuntu othileko olahlekileko namkha obhacileko.
ukulahleka:	Ingasi lapha kumele ibe khona, ilahleke namkha kude (efana nesidlalisi engekhe wasithola).

Ilwazimagama

ukugugubala:	Ukugoba amadolo begodu wehlise umzimba wakho eduze nephasi.
umsetjhi:	Umuntu ofuna imithala ukuthola lokhu okwenzekileko.
ubufakazi:	Izinto nofana amaphuzu aliqiniso asisiza ukuveza ipendulo, njengomthala nofana inowuthi.
umsolwa:	Umuntu esimcabangelako bona kungaba nento ethileko ayenzileko. Kumele sihlole bona kungabaliqiniso.
funisisa:	Ukurhubhulula into ethileko nofana umuntu othileko ngetjhejo elikhulu.

Buza umndeni wakho:

Wakhe waba nefihlo ebuphilweni bakho? Nange kunjalo, ungangitjela ngayo?

Iimfihlo zingaba mnandi! Singenzelana imithala yokurarulula umraro?

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokufunda itjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

nya	nyu
nyi	nye

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloweni
asebenzisa:

ny

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Abobaba bapheke inyama. Abesana bafuna ukunyula
inyama yabobaba. Bona bafuna nokuthatha inyama
leya. Bathatha inyama banyamalala nayo. Abobaba
banyefula abesana abathethethe inyama.

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokuhlanganisa amatjhada ndawonye:

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

mja	mju
mje	mji

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtloveni asebenzisa:

mj

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Diheganani ngokufundela phezulu:

Umngani wami uthe ngimjamele. Besijame umjeje evikilini. Besele sinuka umjuluko. Ilanga belitjhisa khulu izolo. Ngimtjela ngebhudango lami. Ngifuna ukubamjameli wamalungelo.

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokufunda itjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda
iinhlamvu.

dlha	dlhe
dhlu	dlhi

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlo lweni
asebenzisa:

dlh

Tlola irhelo lalamagama encwadini
yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ukghari upheke itlhodlha. Abesana badlala
edakeni. Bagijimisa amadlhamedlhu. Ukghari ubona
idlhamedlhu eduze netlhodlha. Yena ukhalima
abesana abadlala ngamadlhamedlhu.

UMmongo: **Sirarulula iimfihlakalo**

AmaTjhada

Nikelanani ithuba lokuhlanganisa amatjhada ndawonye:

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Vanganisa amatjhada ukufunda iinhlamvu.

nja	nje
nju	nji

UkuTjhugululela eTshwayweni

Sebenzisa amatjhada angaphasi ukwakha amagama:

m	j	n	dlh	k	a
e	i	o	u	w	s

Tlola lamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Sihlala sifunda njalo nasinobaba. Ubaba yinjinga. Ngifisa ukuphila njengaye. Besinezinja ezingi siyokuzuma. Nje sikhamba nezinja siyokuzuma. Njengoba ubaba ayinjinga nami ngizokuba yinjinga njengaye.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ibholo elahlekileko

Ngelinye ilanga ekuseni, uSam noZama baya ngaphandle bayokudlala. Ilanga belibalele. Bekulilanga elihle lokudlala ngebholo. Baqala ibholo yabo ebovu, kodwana beyingekho.

“Ibholo yethu ilahlekile!” kutjho uSam.

“Asirarulule umraro lo!” kuphendula uZama ngethabo.

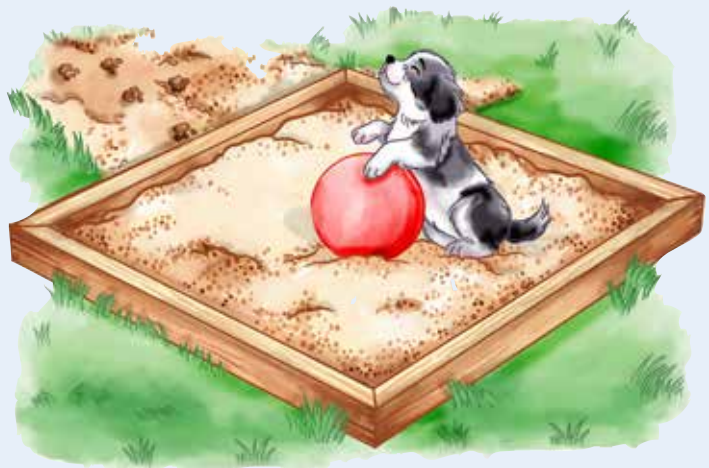
Baqala ngaphasi kwebhanga kanye nangemumva komuthi, kodwana azange bayibone ibholo. Okulandelako, babona imithhala yeenyawo emincani ehlabathini. Imithhala le yayifahla ummango. USam banoZama balandelela imithhala ngokutjheja okukhulu.

“Ngicabanga bona imithhala le ingasiza,” kutjho uZama.

“Asilandele imithhala le sibone,” kuphendula uSam.

Ekugcineni, babona ibholo ebovu emgodini ehlabathini. Umdlwana bewudlala ngebholo! USam noZama bahleka.

“Ngetjhu
silandele imithhala!”
kumomotheka
uZama. Bazizwa
bathabile ngombana
basebenzisana
ndawonye
ekurarululeni umraro.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. Kuyini ebekulahlekile?

- a. Umdlwana
- b. Ibholo
- c. Umgodi wehlabathi

2. Usam noZama bayiqale kuphi ibholo?

- a. Ngaphasi komuthi nangemva kwebhanga.
- b. Ngaphasi kwebhanga nangemva komuthi.
- c. Ngaphasi komdlwana nangemgodini wehlabathi.

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.

Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.

Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

indawo iinkomo	ikomo ikhuni	iindawo iinkuni
-------------------	-----------------	--------------------

Ubunye

Ubunengi

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amagama amade

Kopululela igama ngencwadini yakho yokutlola:

phakulula

Funa bewuthalele boke abokamisa

phakulula

Hlukanisa ngamalungu

pha/ku/lu/la

Funda amalungu

pha-ku-lu-la

Hlanganisa amalungu bewufunde negama:

phakulula

Buyelela amagama:

rhubhulula

khakhazisa

hlanganisa

qakatheka

UkuTjhugululela eTshwayweni

Zalisa ngegama elitjhodako:

ekhaya ukhuluma
irhara

1. Uhlokokulu _____ nabafundi.
2. Ugogo ufuna _____ nenalidi.
3. _____ bafuye ikomo.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Ungatlola amagama amangaki nge:

Qala mangaki amagama ongawenza ngetjhada elilodwa.
Tlola amahelo encwadini yakho.

bh ng

Tloma umutjho ngokusebenzisa amagama amabili.

UkuTjhugululela eKulumeni

Tlola imitjho elandelako ngokufaneleko:

1. Ubaba ikomo ufuna.
2. Ibholo thina besidlala.
3. Udla yena amakuke.

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amagama amade

Kopululela igama ngencwadini yakho yokutlola:

phakulula

Funa bewuthalele boke abokamisa

phakulula

Hlukanisa ngamalungu

pha/ku/lu/la

Funda amalungu

pha-ku-lu-la

Hlanganisa amalungu bewufunde negama:

phakulula

Buyelela amagama:

dzimelela

hlathulula

thelelela

qinisekisa

UkuTjhugululela eTshwayweni

Zalisa ngegama elitjhodako:

sebholo uhloza yena

1. Ubaba ____ imali.
2. Abesana besiqhema ____.
3. ____ akalaleli ababelethi.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Ungatlole amagama amangaki nge:

Qala mangaki amagama ongawenza ngetjhada elilodwa.
Tlola amahelo encwadini yakho.

dl hl

Tloma umutjho ngokusebenzisa amagama amabili.

UkuTjhugululela eKulumeni

Tlola imitjho elandelako ngokufaneleko:

1. Isiphila bavuna bona.
2. Ikhekhe umani ubhaga.
3. Nabahlebako thina asikhulumisani.

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amagama amade

Kopululela igama ngencwadini yakho yokutlola:

phakulula

Funa bewuthalele boke abokamisa

phakulula

Hlukanisa ngamalungu

pha/ku/lu/la

Funda amalungu

pha-ku-lu-la

Hlanganisa amalungu bewufunde negama:

phakulula

Buyelela amagama:

hlolisisa

ratharatha

rhuwelela

posikarada

UkuTjhugululela eTshwayweni

Zalisa ngegama elitjhodako:

urhuhla sihlawula phasi

1. ____ emasimini
kagogo.

2. Iqhegu lihlezi ____.

3. Umma ____ ipoto
ekulu.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Ungatlola amagama amangaki nge:

Qala mangaki amagama ongawenza ngetjhada elilodwa.

Tlola amahelo encwadini yakho.

dz gc

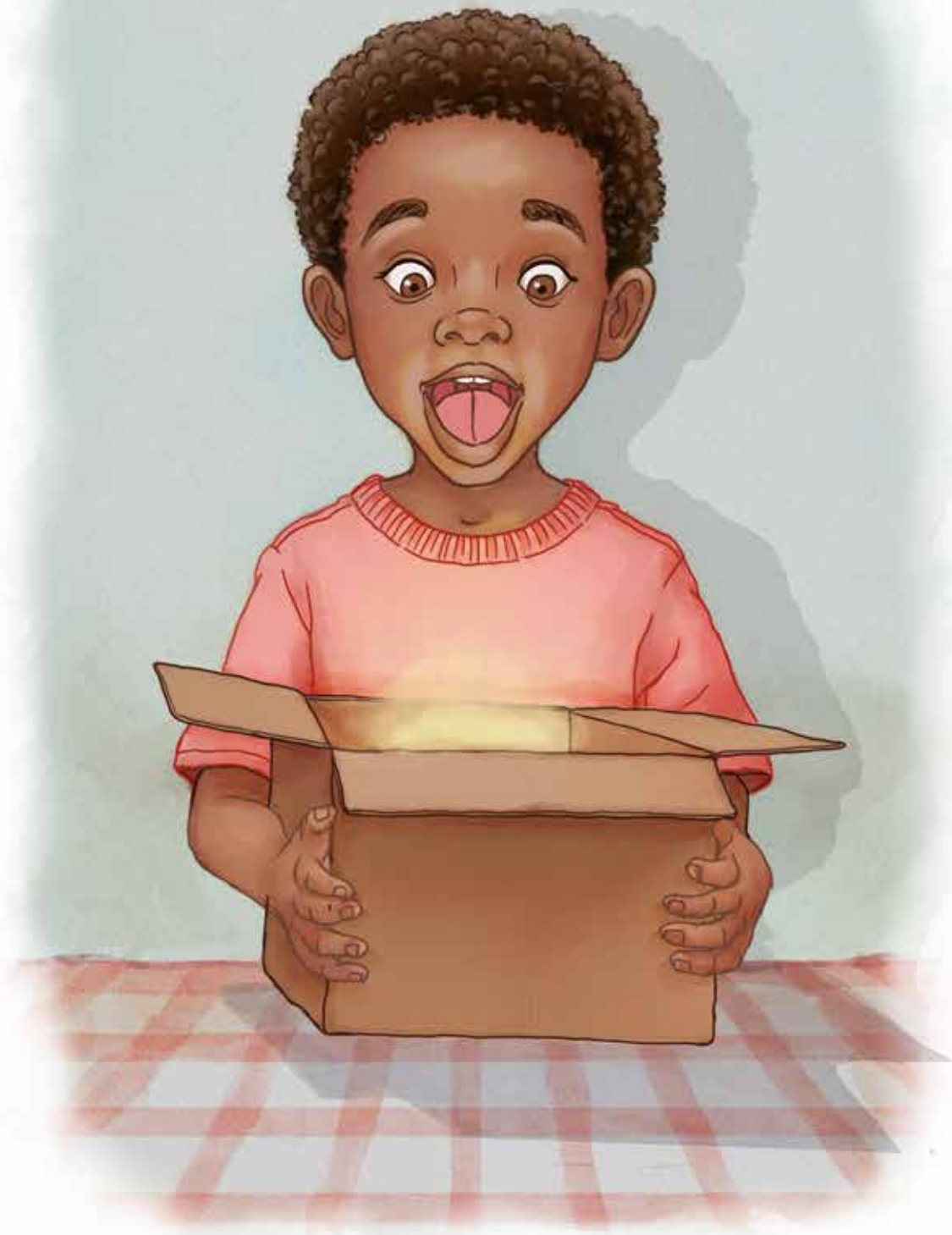
Tloma umutjho ngokusebenzisa amagama amabili.

UkuTjhugululela eKulumeni

Tlola imitjho elandelako ngokufaneleko:

1. Elibovu irogo umma ubone.
2. Etjanini udlala uSoneni.
3. Ugogo isiphila upheka.

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amagama amade

Kopululela igama ngencwadini yakho yokutlola:

phakulula

Funa bewuthalele boke abokamisa

phakulula

Hlukanisa ngamalungu

pha/ku/lu/la

Funda amalungu

pha-ku-lu-la

Hlanganisa amalungu bewufunde negama:

phakulula

Buyelela amagama:

rhuwelela

putjuzela

khalimeka

tlomelisa

UkuTjhugululela eTshwayweni

Zalisa ngegama elitjhodako:

uthethe ukudla
lisilaphazekile

1. Itlasi lethu ____ .
2. Ugogo ____ idzila kamani.
3. Yena uyavilapha nakaqeda ____ .

UkuTjhugululela eTshwayweni

Ungatlola amagama amangaki nge:

Qala mangaki amagama ongawenza ngetjhada elilodwa.
Tlola amahelo encwadini yakho.

ny nj

Tloma umutjho ngokusebenzisa amagama amabili.

UkuTjhugululela eKulumeni

Tlola imitjho elandelako ngokufaneleko:

1. Ekhaya umalume uhlezi.
2. Kade ukudla ikhekhe sagcina.
3. Etja itsikiri ngifuna.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ukudla kwemini okulahlekileko

Ngesikhathi sokudla, uJack wavula isikhwama sakhe sesikolo. Waqala ngaphakathi ngokubuyelela. Ukudla kwami akukho. UJack wazizwa adanile begodu alambile. “Ukudla kwami kwedina kulahlekile!” kutjho uJack ngokudana. UNaledi weza wazomusiza. “Asirarululeni umraro,” kwaphendula uNaledi. UJack noNaledi baqale ngaphasi kwedeski nangemva kwesitulo. Baqala ngemva komnyango kanye neduze kwetjhelufu yeencwadi. Babuza abangani babo, kodwana akekho owabona ukudla kwemini. Okulandelako uNaledi wabona umtlhala! Wabona iintshutshura zoburotho phasi. Walandelela iintshutshura ekhoneni yokufunda. Ukudla kwakaJack bekusemadeni. Ikhondlo elikhulu belidla ukudla kwakaJack! UJack wagijimisa ikhondlo labaleka. UNaledi wadobha uburotho. UJack banoNaledi bahleka. “Ikhondlo elikhulu lidle ukudla kwami!” kutjho uJack. “Singabelana ukudla kwami,” kutjho uNaledi. Abanganaba bathaba khulu bona bararulule umraro.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo eencwadini zakho zokusebenzela:

1. UJack uzizwe njani nakazakulahlekelwa kukudla kwemini?
 - a. Bekathabile
 - b. Bekadanile begodu alambi
 - c. Bekakwatile begodu adanile
2. Ngimuphi umthlala obonwe nguNaledi?
 - a. Ukudla kwemini emadeni.
 - b. Iintshutshura zoburotho phasi.
 - c. Ikhondlo ekhoneneni yokufunda.

Imofoloji

Ukuhlukanisa amagama ngobunye nangobuneni.
 Tlola irhelo lalamagama encwadini yakho yomsebenzi.
 Dwebela imofimi esitjelako nangabe bubunye namkha bunengi.

amalimi amafu	ilifu amehlo	ilimi ilihlo
------------------	-----------------	-----------------

Ubunye

Ubunengi

Nisale Kuhle!
Ragelani phambili
ngokufunda ngamalanga.

ITHEMU 2

UMmongo: Siyezwa

Ukunothisa ilimi:

Isaga

Isaga libinzana lamagama elisetjenziselwa ukununga nokunothisa ilimi. Izaga zingasetjenziselwa nokuyelelisa, ukulula kanye nokulaya abantu ngezinto ezenzeka epilweni.

Amagama anomusa athabisa ihliziyo.

Nasikhuluma sibanomusa kabanye abantu, sibenza bazizwe bathandwa begodu baqakathekile. Ukutjho amagama anjengokuthi “ngiyathokoza,” “ngiyabawa” nofana “usebenze kuhle khulu” angenza umuntu amomothoke. Amagama wethu anamandla, nasikhetha amagama anomusa, sisiza abanye bazizwe bathabile ngaphakathi.

Lindatjana:

UNyasha esiteji

UKonjani uzizwa adanile

Ilwazimagama

isiteji:	Yiplatfomu ephakamileko lapha abantu badlalela khona.
dlala:	Ukudlala, ukucula nofana ukudansela abanye abantu.
ukuhlunga:	Ukulalela/ukuhlola umuntu nangabe angafumana indima emdlalweni namkha/nofana embukisweni/emqalisweni.
abalaleli/iimbukeli:	Isiqhema sabantu esibukela umbukiso/umqaliso.
karisako:	Into ethileko engakwenza bona uthi “Kwakwa kwakwa kwi!” ngombana/ngoba kuhle khulu namkha/nofana kuyamangaza.
ukutshwila/ukulova:	Ukungabi khona lapha kumele ubekhona.

Ilwazimagama

ukutjho/ukuveza: Utjho okuthileko.

isizi/iinhlungu: Kuba mazizo abuhlungu khulu nangabe umuntu omthandako ukhambile nofana/namkha okuthileko okumbi/okubuhlungu/okulisizi/ okudanisako khulu kwenzeka.

ubujamo bobuso: Indlela ubuso bakho buqaleka ngakhona nawuzwa okuthileko.

amazizo avangeneko/ ahlangeneko: Nawunamazizo amabili avangeneko/ahlukeneko ngasikhathi sinye.

ukurarana/ ukutjharagana: Nawungakaqiniseki bona kwenzeka ini namkha/ nofana kumele wenzeni. Umkhumbulo wakho uyatjharagana.

phendula: Ngendlela ozizwa ngayo nakwenzeka okuthileko. Isibonelo, ungalila lokha nawuwileko.

Buza umndeni wakho

Ngijiphi into ekwenza usilingeke nofana udane?

Ngubani okhuluma naye ngemizwa yakho?

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda woke amatjhada okufanele uwazi:

a	b	e	m	i
l	o	n	u	c
d	f	g	h	j
k	p	w	s	t
v	r	q	y	z
ii	ee	ch	bh	kh
ph	qh	rh	th	dl
hl	tl	dz	gc	tj
ts	ny	dlh	ngh	nz
mj	nj	sw	nt	mv
rw	qw	ny	zw	ns
tw	chw	bhr	khw	hw

Khulumisana nomlingani wakho:

1. Ngiliphi itjhada ebewungalazi?
Tolani irhelo lalamatjhada encwadini yakho.
2. Ngimaphi amatjhada ofuna ukuzijayeza ukuwafunda?
Tolani irhelo lalamatjhada encwadini yakho.

Zijayezeni ukufunda nokutlola amatjhada:

- Yenza wakho amafletjhikhadi ukuze uwasebenzise ekhaya.
- Bawa bonyana ukhambe neNcwadi yakho yokuFunda esiSekelo ekhaya. Zijayeze ukufunda kilelikhasi.
- Bawa umndeni wakho ukukubizela amatjhada ahlukeneko. Tlola amatjhada phasi.

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama ofanele uwazi.

ihabhula	bala	memezela	iwa	lamula
goba	nakekela	idugu	cima	dumisa
funisisa	gegeda	ihala	juluka	kokoda
ipala	wisela	sutha	itamati	vuselela
rorobha	qala	yona	zamula	iinkesi
eendimeni	chisa	bhula	khokhoba	phula
isiqhema	rhola	thuthuka	dlalisa	hleka
tlebhula	dzubhula	gcugcuzela	tjala	itsetse
inyama	isidlhayela	inghongho	amanzi	umjameli
injalo	swaya	intamo	imvelo	rweyila
isiqwabadi	inyoka	zwelana	iinsila	iintwala
chwabalala	ibhrugu	khwela	imizi	ngena

Khulumisana nomlingani wakho:

1. Ngimaphi amagama ebekade ungawazi?
Tlalani irhelo lalamagama encwadini yakho.
2. Ngimaphi amagama enitlhoga ukuzijayeza ukuwafunda?
Tlalani irhelo lalamagama encwadini yakho.

Zijayezeni ukufunda nokutlola amatjhada:

- Zijayezeni ukuphandlusela amagama eningawaziko.
- Bawa umndeni wakho ukukubizela amatjhada ahlukene. Tlola amatjhada phasi.

uMmango: **Siyezwa**

Imofoloji

- KuThemu 1, sahlukanise amagama ngobunye **1** nangobunengi **2+**
- Kopululelani amagama angaphasi eencwadini zenu.
- Qedelela irhelo ngokutlola amagama atjengisa ubunye nofana ubunengi.

Ubunye 1	Ubunengi 2+
umfazi	_____
umuntu	_____
_____	abafundisi
_____	abotsotsi
umma	_____
_____	abodorhera
umuno	_____
_____	imizi
umuthi	_____
ilanga	_____
_____	amazinyo
ilitje	_____

Khulumisana nomlingani wakho:

1. Ngiyiphi ingcenywe yegama esikhombisako bonyana lisebunengini nofana lisebunyenini?
Tlolani irhelo lalezi iingcenywe zamagama eencwadini zenu.

Usakhumbula?

Sibiza ingcenywe yegama 'imofimi'.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu.

Funda kuze kufike lapho ukghona khona ukufunda indatjana ngaphandle kobutjhapha:

Sibone ifene ibaleka. Beyifuna ukubona amadada. Amadada aduda edamini. Ifene yabona amadada yabaleka. Amadada agijimela edamini. Ifene nayo yabaleka. Ifarigi ijame ehegeni. Nayo ifuna bayivulele. Yagijima yeqa ihege. Amadada abona koke. Agijima abaleka ifarigi le. Ifene yavula ihege yeqa nayo.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu.

Funda indatjana ngebelo elifaneleko, njengalokha ukhulumako:

Sibone ifene ibaleka. Beyifuna ukubona amadada. Amadada aduda edamini. Ifene yabona amadada yabaleka. Amadada agijimela edamini. Ifene nayo yabaleka. Ifarigi ijame ehegeni. Nayo ifuna bayivulele. Yagijima yeqa ihege. Amadada abona koke. Agijima abaleka ifarigi le. Ifene yavula ihege yeqa nayo.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu.

Funda indatjana ngokutjengisa ngobuso:

Sibone ifene ibaleka. Beyifuna ukubona amadada. Amadada aduda edamini. Ifene yabona amadada yabaleka. Amadada agijimela edamini. Ifene nayo yabaleka. Ifarigi ijame ehegeni. Nayo ifuna bayivulele. Yagijima yeqa ihege. Amadada abona koke. Agijima abaleka ifarigi le. Ifene yavula ihege yeqa nayo.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Nginemizwa

Ngizizwa ngeendlela ezinengi. Ngikghona ukuzizwa ngidanile. Ngikghona ukuzizwa ngikwatile. Ngiyakghona nokuzizwa ngithabile.

Ngizizwa ngidanile nangilahlekelwe lithoyi nami. Ngizizwa ngidanile nangilimeleko. Ngizizwa ngidanile nangikhumbule umma.

Ngiyakghona ukuzizwa ngikwatile. Ngizizwa ngikwatile lokha umma nakala ngento. Ngizizwe ngikwatile lokha ubaba nakala namaswidi. Ngizizwe ngikwatile lokhainja yami nayingilumako.

Ngizizwa ngithabile esikhathini esinengi. Ngizizwa ngithabile nangivumako. Ngizizwa ngithabile nangigijimako. Ngizizwa ngithabile lokha nangidudako. Ngizizwa ngithabile lokha nangihlezi elangeni. Ngizizwa ngithabile nangingomma nobaba.

Uzizwa nini bona udanile? Uzizwa nini bona ukwatile? Uzizwa nini bona uthabile?

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

- 1. Ngizizwa ngidanile lokha...**
- 2. Ngizizwa ngikwatile lokha...**
- 3. Ngizizwa ngithabile lokha...**

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

rhola

rhala

irhara

rhurhula

Umani bekazuma _____ ekulu.

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

tlhoga

tluwa

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

t'lh y

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Bona batlhoga ibisi.

Sitlhoga ibisi

Unana bekalila izolo. Bekatlhoga ibisi. Unana uyalitlhoga ibisi. Abuye godu atlhoge unina. Kuyatlhogeka bona unana afumane ibisi.

Umma uyasitlhogomela tle. Yena akafuni sitlhayekele ukudla. Umma uqinisekisa bona asitlhogi ukudla. Usinikela ibisi nasilitlhogako.

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

hw	hwe
hwo	hwi

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

iloho
igehe

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Diheganani ngokufundela phezulu:

Ubaba ubona ihariga.

USanele ufuna ihariga. Ufuna ukurhula la. Uvula ihege arhule. Ugogo uvulela uSanele ihege.

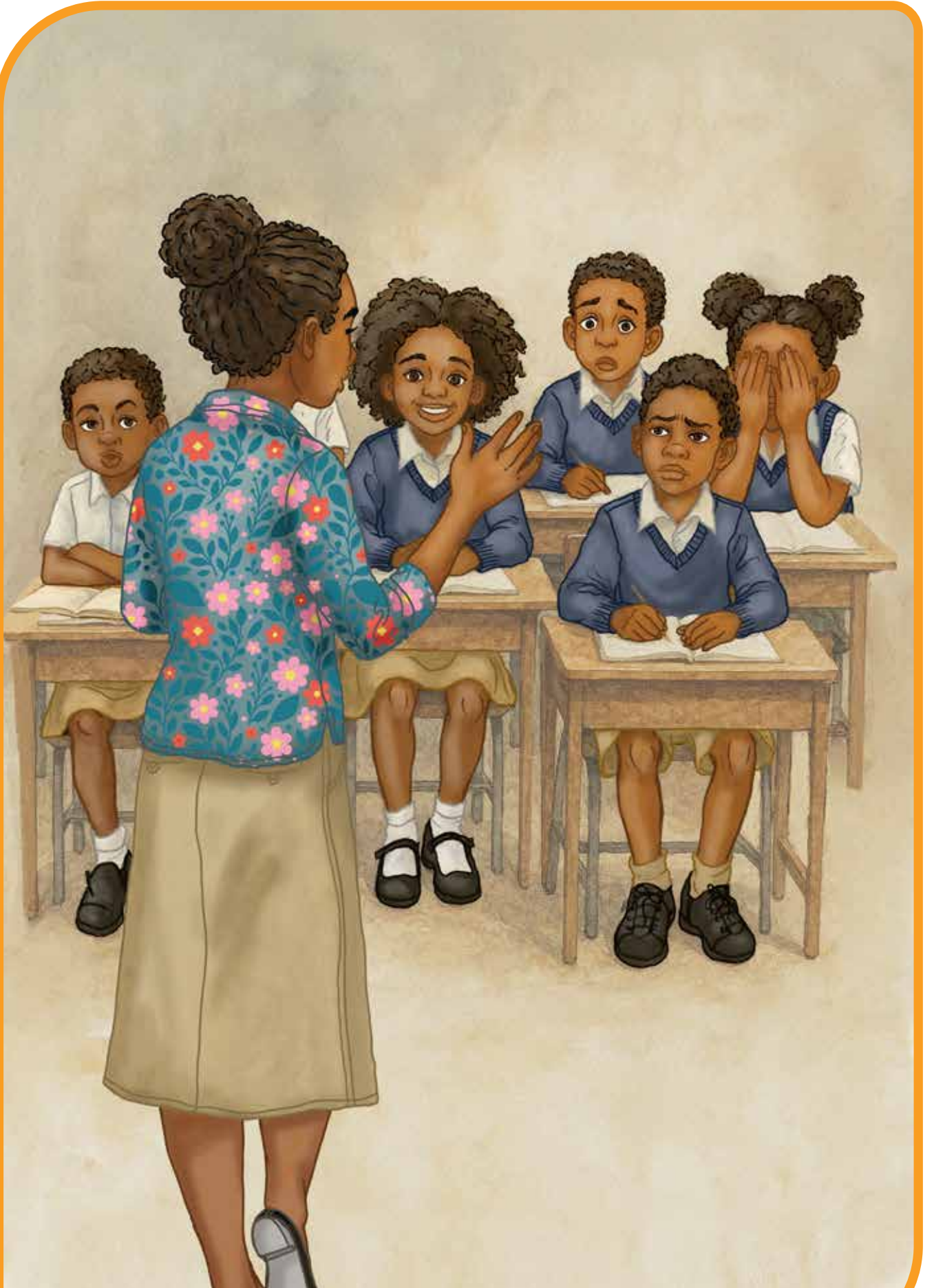
UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada. Tlola amagama encwadini yakho.

h	w	tlh	y	e	i
l	g	r	o	a	w

tlh-a-y-e-l-a
h-a-r-i-g-a

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

tjheba

tjhisa

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtlohlweni asebenzisa:

kh tjh

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Sibabili esitjhoda ngesitjhebo.

Itiye etjhisako.

Bekutjhisa khulu izolo. Sisele netiye etjhisako. Umma usinikele amatjhatjhatjha amathathu. Sasela itiye etjhisako. Satjhitjhinganya saya khona.

Thina besizifunela amatjhatjhatjha. Wona bekatjhisa khulu. Sawatjheba ngetiyeni. Satjharaganisa ukudla. Umma wakhulima khulu.

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

tjhw	tjhwe
tjhwa	tjhwi

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

batjhwa
natjhwaba

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

DIheganani ngokufundela phezulu:

Ubuso bakhe butjhwabene.

Yena utjhwile bona udiniwe. Ubuso bakhe bebutjhwabene. Watjhwabanisa ubuso walila. Umma akafuni otjhwabileko.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama ngamatjhada la. Tlola amagama encwadini yakho.

u-tjh-w-i-l-e
u-k-u-dl-a

tjh	w	a	i	l	e
r	k	dl	m	n	u

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ukumomotheka nokuhlina

Lokha nangithabileko ngiyamomotheka.
Nangidanileko ngiyahlina. Nawungibona
ngimomotheka, ngithabile. Nawungibona ngihlinile,
ngidanile.

Umma uthe ukuhlina kumomotheka okuqale phasi.
Ucabanga bona ukuhlina kumomotheka okuqale
phasi?

Ubaba uthe ukumomotheka kufana nomqhele. Uthe
ukumomotheka kungakwenza uphazime.

Uthe ukumomotheka kungakwenza uqaleke umuhle.

Ubamkhulu uthe ukumomotheka
kunjengelanga.

Nawumomothekako,
kungakwenza uzizwe kuhle.

Kodwana ugogo uthe
akukameli ngimomotheke
khulu. Akukafaneli
ngimomotheke
nangizizwa ngingakathabi.
Akukafaneli ngimomotheke
nangizizwa ngidanile.
Akukafaneli ngimomotheke
nangingazizwa kuhle.

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo encwadini yakho yokusebenza.

- 1. Ngubani othe ukumomotheka kunjengelanga?**
... uthe ukumomotheka kunjengelanga.
- 2. Ngubani othe ukumomotheka kufana nomqhele?**
... uthe ukumomotheka kufana nomqhele.
- 3. Ngubani othe ukuhlina kumomotheka okuqale phasi?**
... uthe ukuhlina kumomotheka okuqale phasi.

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

babela

sabela

bukela

gugela

Ubaba u _____ umabonakude.

UMmongo: Sisebenzisa itheknoloji

Ukunothisa ilimi:

Ingoma

Isaga libinzana lamagama elisetjenziselwa ukununga nokunothisa ilimi. Izaga zingasetjenziselwa nokuyelelisa, ukulula kanye nokulaya abantu ngezinto ezenzeka epilweni.

Lilililili lilili lilili, mina ngimtjhini
Boke abantu basebenzisa mina
Boke abantu basebenzisa mina
Badosa umtato ngami
Bathatha iinthombe ngami
Manje sengiluphele, Manje sengiluphele
Senginje senginje sengi nje nje nje! X2

Ingoma le imayelana nomaliledinini abantu bawusebenzisa ngamalanga ukudosa umtato nokuthatha iinthombe. Njengoba seyidala seyiqaqaleka ngenye indlela. Ingoma le isazisa bona sisebenzisa itheknoloji khulu nasifuna ukuthintana namalunga wemindeneni yethu.

Lindatjana:
UYedwana
usebenzisa
ithungelelwanohlanganiso

UMhlele
usebenzisa iinkrini

Ilwazimagama

ukufunisisa/ukusetjha:

Ukufuna ilwazi kuinthanethi/
kuthungelelwanohlanganisa ngokutlola
amagama efowunini, kuthebhulethi
nofana/namkha kukhomphyutha.

kuyabiza:

Nangabe into ibiza imali enengi khulu.

**i-inthanethi/
ithungelelwanohlanganisa:**

Irherho lephasi loke elihlanganisa
imitato/imirhala kanye
namakhomphyutha ukwenzela bona
abantu bakwazi ukufumana ilwazi
kanye nokukhuluma nabanye.

Ilwazimagama

idatha:	Ngilokho esikuthengako ukwenzela bona sikwazi ukusebenzisa i-inthanethi/ithungelelwanohlanganisa emrhaleni/efowunini. Ikuvumela ukubukela amavidiyo, ukuthumela imilayezo, kanye nokusetjha/ukufunisisa ngethungelelwanohlanganisa.
isikrini:	Ingcenye esipara/eparaleleko yefowuni/umtato, yekhomphyutha/ithungelelwanohlanganisa nofana/namkha yeTV/ithelevitjhini/umabonwakude lapha sibona khona iinthombe kanye namagama.
ukuqala:	Ukuqala into isikhathi eside ngaphandle kokucwayiza namkha/nofana ukuqala eqadi.
ukuhlanganyela:	Ukuhlanganyela okuthileko nabanye.
ithuba/umzuzu:	Isikhathi esifitjhani esiqakathekileko namkha/nofana esizwakalako.
ithulusi:	Ithulusi yinto ethileko esiyisebenzisako esisiza ukwenza umsebenzi. Isib, ipensela lithulusi lokutlola, bese umathangeni/ilephthobho lithulusi lokutlola.
gandelela/tlika:	Ukugandelela ikunubhe ephezu kwemawusi, isikrini namkha/nofana isisetjenziswa esenza okuthileko kwenzeke, njengokuvula imidlalo namkha/nofana umlayezo.
isimokolo:	Isimokolo kunyana umuntu othileko aleya amanga/amala ngokulinga ukufumana imali yakho namkha/nofana ilwazi lakho eliyifihlo.

Buza umndeni wakho

Ngiliphi ihlobo lethekhnoloji owalisebenzisa lokha usesemntwana?

Ithekhnoloji itjhuguluke njani kusukela lokha umncani kufikela nje?

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

isitshula

tshopha

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

hl tsh

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umani utshima umalume.

Sitshima esidlala nabo

Sithanda ukutshima esidlala nabo. Senza amahlanya ahlekisako. UTshepo unokuthi thina sinetshele. Sitshimana ngoba sibangani.

UTshepo akafuni bamutshime. Yena akafuni itshele. Uzithandela isitshula. Udla istshula asiqede.

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

ntsh	ntshu
ntsha	ntshe

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

lenstheii
laniisthu

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Basifakele isitshula nesopo.

Lo unetshele nakafunako. Uyasitshima bese ufuna sidane. Umani uzosifakela isitshula namakuke. Sizomudima koke umani asinikelako.

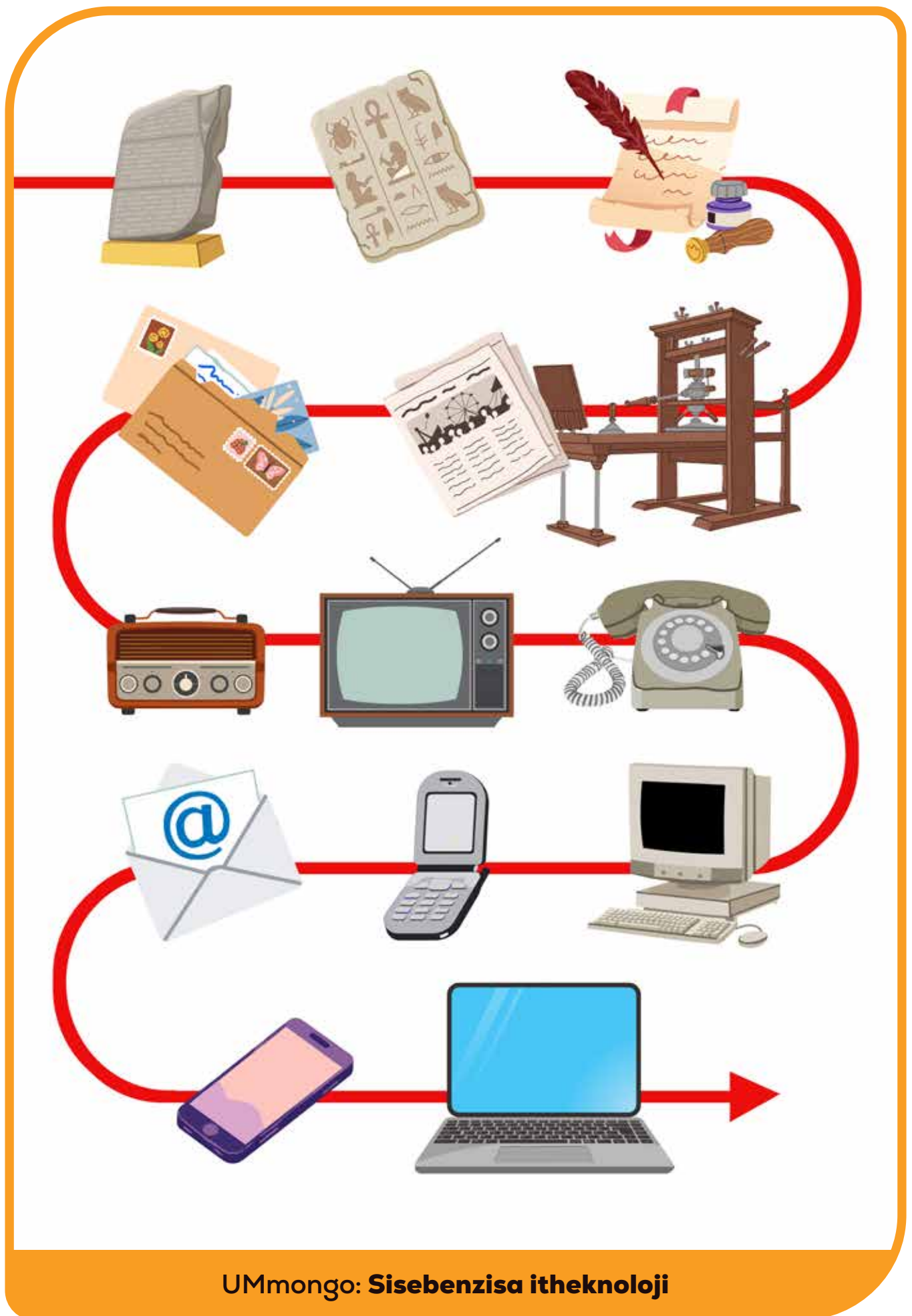
UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada. Tlola amagama encwadini yakho.

n	tsh	a	l	e	m
r	u	i	o	p	s

tsh-i-m-a
tsh-u-tsh-u-r-a

UMmongo: **Sisebenzisa itheknoloji**

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

ikghuru
kghari

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

s kgh

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UThemba akakghoni ukuguga ikghuru.

USana unekghono

USana unekghono lokurarha. Abesana bafuna abararhela. Ukghari urholile izolo. Uzokufuna uSana amusize ukurhula. USana ubona ukghari anetshele. Yena ufuna ukuzibona ararha nabesana. Wabaleka waya etatawini.

Udade usifakela amatshutshura wamakuke. Sibawile bona asifakele amakuke netiye. Unetshele udade lo. Wala namakuke siwaqalile. Ukghona ukufakela uTshepo amakuke. Kghani usidimelani amakuke?

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

kghw	kghwi
kghwa	kghwe

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

thakghwa
rikghiwasi

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Diheganani ngokufundela phezulu:

Ubaba usikghwari sokutjhayela.

Ugogo uvela tjhatjhalazi. Uyavela bona usikghwari sokutjala. Ufundisa nokghari nakakghonako. Umalume akakghoni ukutjhayela.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada. Tlola amagama encwadini yakho.

kgh	w	a	l	i	th
r	s	e	m	b	n

kgh-w-a-th-a
kgh-w-a-r-a

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ubumnandi bethabhuleti

ULiv unethabhuleti. Uqoqoda isikrini. Uyaqoqoda, qo, qo. Kuvela isikhangiso. Uyakghona ukusifunda! Ufunda itheksthi:

‘Gadanga la nawufuna ukuthumba!’ Kumele enzeni? Agadangele ikunupe esikhangisweni?

ULiv iApp ingasi isikhangiso. IApp le imudlalo. Mudlalo omnandi, kodwana inzima ukuyidlala. Kumele agadangele msinya! Nakafuna ukuthumba, kumele aqoqode msinya!

ULiv uthanda umdlalo. Kunzima ukuthumba kodwana umnandi. Nakaqoqodako, kuvela amathosana. Nakagadanga amathosana, ayavuleka!

Okulandelako, uLiv uqoqoda iApp yomebhe. Umebhe uyavuleka. ULiv uyakwazi ukufunda umebhe. Qala! Mebhe wendlela. ULiv ucabanga bona lokhu kuhle.

Ithabhuleti le ineApp yokupenda. Qala! ULiv uyakghona ukupenda ngethabhuleti. Uyakghona ukupenda apende bekasule. Uyakghona ukupenda ngaphandle kokusilaphaza.

ULiv uthanda iApp yencwadi khulu. IApp yencwadi le ineencwadi ezilikhulu. Uyakghona ukufunda kuApp yencwadi. Iphuma phambili.

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

1. ULiv ukghona ukupenda ngaphandle kwe_____ kuthabhuleti.
2. Uthanda iApp _____ khulu.
3. ULiv udlala umdlalo omnandi. Ugadanga ikunupe bese _____ uyavuleka.

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

usukile

babekile

kamile

uyibonile

UBesabeni u _____ ifarigi.

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

ngena
ngani

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

ng z

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ngubani ongene ngakugogo?

Yena ungikghwatha ngefadugu.

Ngibone ubaba asela ibisi lami ngabomu. Angikaboni bona usele elingangani. Ngiyazi bona angeze avuma. Ngizokungena ngekhaya ngisele itiyi kababa ngabomu.

Ngiyazi ubaba akafuni ngisele itiyi etjhisako. Ngiyazibuza bona kungani angafuni. Mina angifuni asele ibisi lami. Ngizokubiza abangani bami sisele soke.

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

ngh	nghe
ngha	ngho

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

langha
langhame

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umalume unghonghoyila ngokudla.

Kade umalume anghonghoyila. Bamufakele inghongho. Ngubani ozokulalela isinghonghoyilo sakamalume? Naye uyanghamela nakafunako.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada. Tlola amagama encwadini yakho.

i-ng-h-n-a
ng-h-a-l-a

ng	h	a	i	m	e
l	o	b	n	y	u

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

Amatjhada

Thatha idlhego lokufunda amatjhada:

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

gcina

gcugcuzela

UkuTjhugululela eTshwayweni

Fumana woke amagama emtolweni asebenzisa:

gc k

Tlola amahelo walamagama eencwadini zenu zemisebenzi.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Mina naye sagcinana nasibuya kugogo.

Kade sagcina ukusela itiye

USolani ugcine abonene nabangani. Kade agcina ukubona abanganaba ababili. Bekanghonghoyila ekuseni nebusuku afuna abangani. Ugogo wagcugcuzela uSolani bona abonane nabangani.

Wagcina abonene nabo. Kade agcina ukubona abanganaba ababili. Abangani bakaSolani bagcina bezile bazomubona. Bajabula nababonanako nogogo wajabula.

Amatjhada

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada.

+

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokuvanganisa amatjhada:

gcw	gcwe
gcwa	gcwi

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

lagcwa
thagcwe

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ngcizokugcina ngokuba ligcwetha nangikhulako.

Ngifuna ukujamela abanamacala. Igcwetha lajamela umalume anecala. Yena wagcwalisa amaforomu wanikela igcwetha. Bekugcwele nasifikako izolo.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada. Tlola amagama encwadini yakho.

gc	w	e	l	a	t
h	d	i	s	m	z

gc-w-a-l-i-s-a
gc-w-a-l-a

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ivilo

Cabanga ngevilo. Ivilo lesithuthuthu. Ivilo lebhesi. Ivilo lelori. Liyindulungu liyajika. Amavilo enza izinto zikhamba. Singakhamba msinya nasinamavilo.

Cabanga ngesithuthuthu singanamavilo.

Cabanga ngebhesi inganamivilo.

Cabanga ngelori inganamavilo.

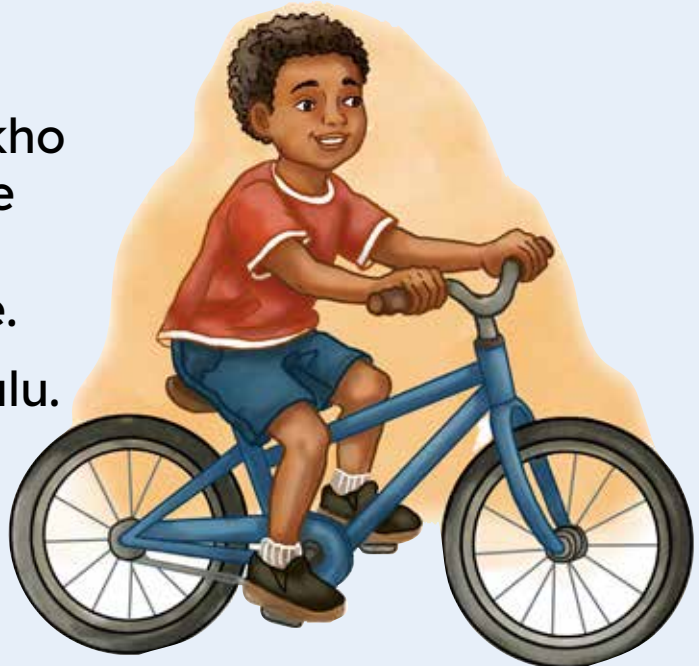
Zingakhamba njani? Angeze zakhamba! Sitlhoga amavilo.

Ekadeni, kade besinganamavilo! Ungacabanga ngesikhathi lapho besinganamavilo? Bekuzokuba njani? Bekuzokuba njani ngathana besinganamavilo?

Bewungakhwela udumbana. Bewungakhwela phezukwemvu. Bewungakhwela imbuzi. Ikomo, imvu, nembuzi azinamavilo. Ziyakhamba zinganamavilo.

Ungasebenzisa iinyawo zakho. Iinyawo zakho azisimavilo. Iinyawo zakho ziyakhamba ngaphandle kwamavilo. Awutlhogi amavilo ukuze ukhambe.

Sisebenzisa amavilo khulu. Kunzima ukucabanga ngesikhathi lapho bekunganamavilo khona!

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

- 1. Bekuzokuba njani ngathana...**
- 2. Kunzima ukucabanga nge...**
- 3. Singakhamba msinya na...**

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

gcwalisa

sikisa

bukisa

bolekisa

Ubaba u _____ ngemali anayo.

UMmongo: Silandela imilayo

Ukunothisa ilimi:

Isaga

Isaga libinzana lamagama elisetjenziselwa ukununga nokunothisa ilimi. Izaga zingasetjenziselwa nokuyelelisa, ukulula kanye nokulaya abantu ngezinto ezenzeka epilweni.

Ongafuni ukulalela uzakuzwa ngethambo ukuphuka.

Isagesi sihlathulula bona umuntu nakakutjela umthetho ukuze uphephe nofana wenze okuthileko, kufuze ulalele. Nawungakhetha ukungalaleli, ungenza iphoso ulimale. Imileyo ibekelwe bona silalele siphephe. Nasingafuni ukulalela, singangena emrarweni nofana silimale.

Lindatjana:

Hlala uphephile Laza!

UVusi nedonga lomlambo

Ilwazimagama

indlela/ iphaseji:	Indledlana yeenyawo namkha/nofana yokukhamba ngeenyawo.
umrhoso:	Indawo/into engakavuleki, encani mahlangothi woke/matsikani.
ukukhalima/ ukuyelelisa, ukukhuza:	Ukuyelelisa umuntu othileko ngengozi, ukuze akwazi ukuyelela/ukutjheja.
ingozi:	Into engakulimaza/engakukhubaza.
indawo eyame umlambo:	Indawo engenzasi/engaphasi komlambo.
ukusilingeka/ ukukwata/ isibindi:	Ukuba nesibindi kanye nokuzimisela ukwenza into ethusako/eyingozi.

Ilwazimagama

ukufunga/ ukuhlohloloza:	Ngesikhathi umuntu othileko akutjhotjhozela bona wenze into ekhombisa ubukutani, ubudlhayela, ubuthingithingi, namkha/nofana ethusa kancani.
ukuthonta:	Ukuthonta kwamanzi kabuthaka aze enze umlanjana/isifudlana.
imilayelo/ iinlayelo:	Kutjhiwo imithetho/imilayo namkha/nofana indlela/ilayelo elikutjelako bona wenzeni namkha/nofana ungayenza njani into ethileko.
ukungabi nengozi/ ukuphepha:	Ukuvikeleka engozini namkha/nofana ekulimaleni.
ukulingeka/ ukuyengeka:	Amaziso wokufuna ukwenza okuthileko nalokha/nanyana wazi bona kuhlekuhle awukameli ukukwenza lokho namkha/nofana uyesaba.
ukwesaba/ ukuba nevalo:	Amaziso obanawo nawucabanga bona into ethileko ingakulimaza namkha/nofana iyesabeka.

Buza umndeni wakho

Ungakhe ucabange ngesikhathi lapho ukulandela khona imilayo kwakusiza wahlala uphephile?

Ungakhe ucabange ngesikhathi lapho ungazange ulandele khona imilayo kwenzekani?

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlanganisa
ndawonye?

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

mjo

mtja

mtjhe

mji

mtjo

mtjhu

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

mtjele mjamele mtjhutjhisi mtjalele
mtjengise mtjhise mtjhove mtjhebise

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Basitjelile bona singadlali la kutjhisako. Umma
akafuni sidlale la. La kuyatjhisa. Naye bamtjelile
bona kuyatjhisa la. Akalaleli nabamtselako. Umma
umtjengisile bona kutjhisa kangangani. UBesabeni
ugcine amtjhisa idolo. Umtjhise nakamtjhovako.
Umtjhise walila imini yoke. Akekho ozokujamela
uBesabeni. Yena unecala lokutjhisa.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

mj, mtj, mtjh

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. demntjha
2. lemtje
3. msemija
4. melemja

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umakoti bamtjelile bona bazomtjhada.

Umalume litjhatjha. Simtjelile bona akakhulume iqiniso. Akekho ozomjamela umalume. Umalume umuke ugogo imali enengi. Bamjamise asabaleka nemali kagogo. Wagijima ngebelo umalume. Ubaba umusa ngemtjhade.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa amatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

**tjh-o-d-a
tj-a-l-a**

m	tj	tjh	u	s	d
a	l	e	o	n	m

UMmongo: **Silandela imilayo**

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlangukisa
ndawonye?

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

nci

cwe

ncwa

nca

cwo

ncwi

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

incwadi incema incwajana ncama
incwajana ncani inceba imincwazi

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Utitjhere usinikele iincwadi. Sancama savula
iincwajana zethu. Basinikele imisebenzi emincani.
Satjela utitjere bona mincani imisebenzi.
Besibancani esivule iincwadi. Utitjhere uncancabezile
ngokusinikela okutjhodako. UMagejana unenceba
elincani. Bekagijima ngebelo izolo. UMagejana
wancama waraga ngokugijima. Wagcina alimele
anenceba.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

nc, cw, ncw

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. nciwazimi
2. moncaimi
3. ngance
4. nonco

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Sivule iincwajana zethu ezincani.

Besincamile sifuna iincwadi. Safuna safunisisa iincwadi. Sibone kuncono silise ukuzifuna. Sizokunca siqale kusasa godu. Siyancancabeza kuwe titjhere. Sizokubeka iincwadi siqale imincamo efanako. Imincamo le mincazana.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa lamatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

n-c-a-n-i
i-s-i-n-c-e-l-e

n	c	w	e	z	j
d	i	l	a	k	s

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Hlala uphephile!

Kumele uhlale uphephile. Naweqa indlela, kumele ungatjhayisi! Kumele uqale ngesinceleni nangesidla.

Akukameli bona udude ngaphandle komuntu omdala. Ungaduda nommakho. Ungaduda nawunobabakho. Kodwana kumele ubawe. Nawufuna ukududa, kumele ubawe.

Nawuyokudlala ngaphandle, kumele utjele umuntu omdala. Ungatjela umma wakho. Ungatjela ubaba wakho. Ungatjela nogogo wakho. Ungayi ngaphandle ungakatjeli umuntu omdala.

Nawuya emavikilini nomma wakho, kumele uhlale unomma wakho. Nawukhamba nobaba wakho, kumele uhlale unobaba wakho. Ungalahleka nawungahlali eduze nabo! Nawuzizwa ulahlekile, kumele ujame bese utjela umuntu omdala.

Kufuze ukhumbule isiphande sakho. Okulandelako, nawulahlekako, ungatjela umuntu omdala isiphande sakho.

Ebusuku, kumele ungaphumi ngaphandle komuntu omdala. Ebusuku, sihlala siphephile ekhaya. Ungalahleka ebusuku!

Hlala uphephile. Linga ukuhlala uphephile.

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

- 1. Nawuphumako uyokudlala, kumele...**
- 2. Kumele ukhumbule...**
- 3. Naweqa indlela, kumele...**

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

cimela

sikela

mukela

gulela

Ugogo usi _____ ikesi.

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlanganisa
ndawonye?

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

ndi

dwa

ndwa

ndo

dwe

ndwe

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

idwendwe idwala dweba indodana
iindende izindwa ndunakulu ndawana

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umma bekase idwendwe eMathula. Bekangafuni ukusuka nendoda ede le. Ngubani indoda efake ijasi ebovu? Uzokubanga izindwa. Yena use idwendwe nomani. Umani ungundunakulu wendawo le. Mina ngidweba ingubo kamma. Ngizokudweba edwaleni. Ingubo yakamani ngizoyidweba nangiqedako.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

nd, dw, ndw

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. danido
2. badwe
3. indwango
4. iwonda

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Indoda le ifunani endaweni le?

Sidweba indoda esuka endaweni le. Umalume usa idwendwe iveke ezako. Asiyazi indawo ekusiwa idwendwe le. Akafuni ukubanga izindwa. Ngibone indoda edwaleni. Sifuna ukuvakatjhela ndawana. Nasiqedako sidwebe esikubonileko.

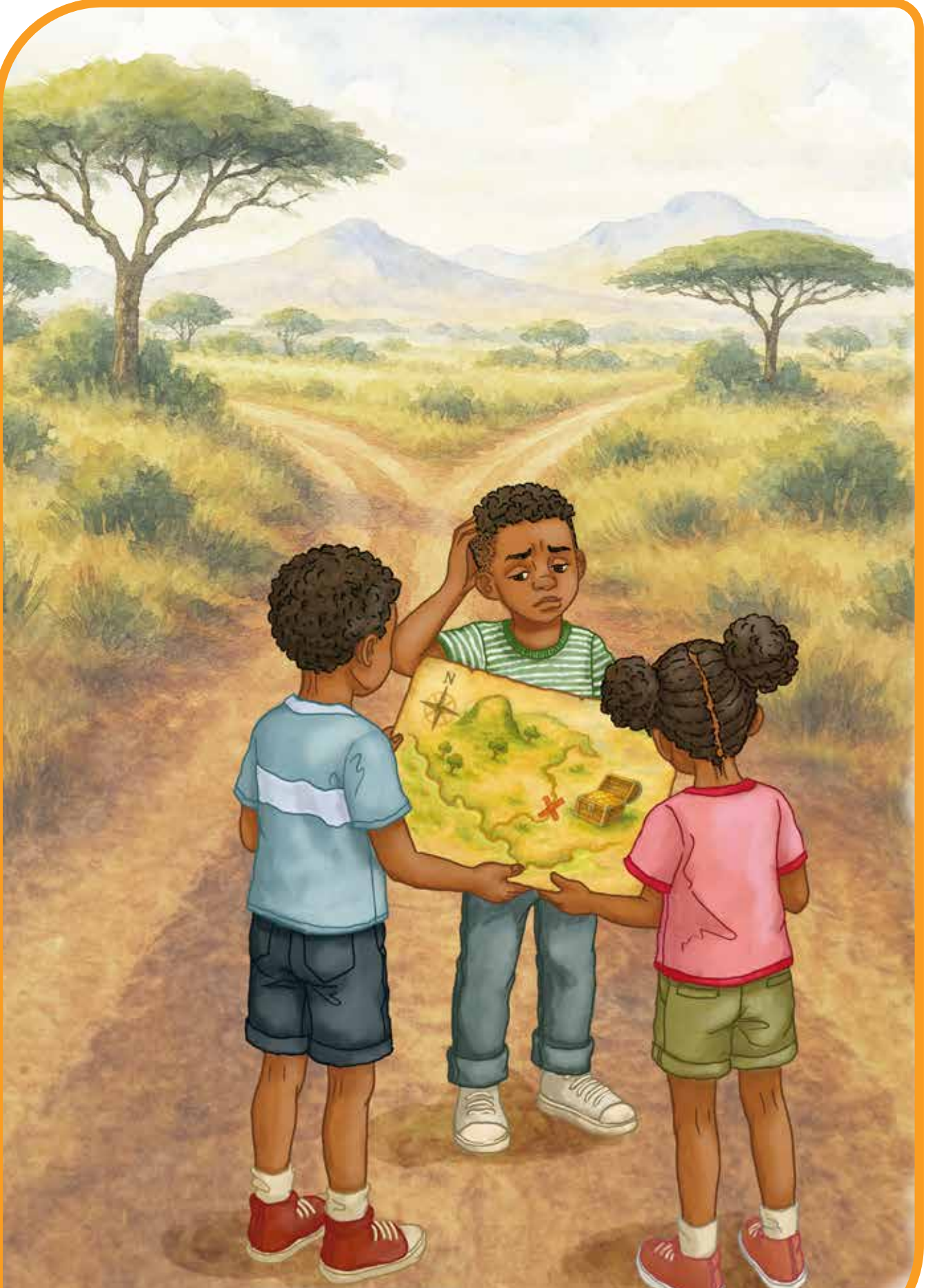
UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa lamatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

i-n-d-a-b-a
i-d-w-a-l-a

n	d	w	a	s	e
i	l	o	m	b	k

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlanganisa
ndawonye?

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

ngu

gwe

ngwi

ngo

gwu

ngwa

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

nguwe ingwani ingwe ngoba
gweba gwaba ngubani ngena

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ngubani obone ingwe edamini? Ubaba uwise ingwani edala. Umma wagweba ubaba ngengwani leya. Ngubani ongajamela ingwe? Ubaba wabiza abangani bazomusiza. Abangani bakababa basaba igwe. Nabo abafuni ukungena edamini. Basaba bona bazakusala edakeni. Ngibona kungakalungi ukungena edamini. Abasafuni ukubuya endaweni le.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

ng, gw, ngw

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. minga
2. lingwi
3. lagwa
4. ninga

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ngifuna ingwani yami.

Ngifuna ukubona ingwe. Ngubani osaba ingwe esedamini? Ngizokungena edamini. Abangani bami bafuna iingwani ezibovu. Ngiyakwazi ukugwala. Ngizokungena edamini nabangani bami. Ningangilandeli nangingena edamini.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa lamatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

ng-u-y-e
ng-a-n-i

g	w	ng	i	m	s
a	u	n	e	y	k

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umuntu omdala ongamethemba

Umntwana kumele abenomuntu omdala angamethemba. Umuntu omdala ongamethemba kungaba ngumma wakho. Kungaba ngubaba wakho. Kungaba ngugogo wakho.

Umuntu omdala ongamethemba uzokuvikela.

UMike bekaye evikilini. Indoda enye yathi, “Iza sikhambe!” UMike akhange azizwe aphephile.

UMike wathi, “Awa! Angikhambi nawe!”

UMike wagijimela kunina. Unina mumuntu omdala amthembako. Uyamuthemba unina.

Wathi kuye, “Mma, indoda leya ithe ngikhambe nayo. Angizizwa ngiphephile!”

Unina wathi, “Indoda leya ayikalungi. Indoda leya akusuye umuntu omdala ongamethemba. Akukameli ukhambe nendoda leya! Kumele uhlale nami. Ngizokuvikela.”

Unina wathi, “Mike, wenze kuhle weza kimi. Ngithe nawungazizwa uphephile, kufuze ungitjele. Wenze lokho! Ngiyazikhakhazisa ngaweMike. Wenze umsebenzi omuhle.”

UMike uphephile. Uphephile nomma wakhe.

Umuntu omdala ongamethemba angakugcina uphephile. Kumele utjele umuntu omdala ongamethemba nawuzizwa ungakaphephi!

Ukuzwisisa

Tlola iimpendulo encwadini yakho yokusebenza.

1. Itheni indoda ayibone evikilini?

Indoda ayibone evikilini ithe...

2. Ngimuphi umuntu omdala uMike angamethemba?

UMike angathemba...

3. Ngubani ongamtjela nawuzizwa ungakaphephi?

Nawuzizwa ungakaphephi, ungatjela...

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.

Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.

Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

yami

bami

sami

zami

Laba bangani _____.

UMmongo: Sinokuhlakanipha

Ukunothisa ilimi:

Umdzubhulo

Amagama wendabuko atjhiwo ngomunye ngento ethileko. Ngesikhathi omunye atjho into ethileko khulukhulu enamandla namkha ezwakalako, sitjheja amagama wazo, ukwenzela bona sikwazi ukuwabuyelela.

“Ubuhlakani abupheli. Nawenza okunengi ngokuhlakanipha, uhlakanipha ngokudluleleko.” Maya Angelou

Umdzubhulo lo uhlathulula bona ubuhlakani abupheli. Nawugwalako, wakha nofana ucoca iindatjana zokuzitlamela, uyahlakanipha ufumane neminye imiqondo emitjha ngokuzicabangela.

Iindatjana:

Ibhratjhi yokupenda

Indodana
ehlakaniphileko

Ilwazimagama

ibhratjhi yepende:	Ithulusi elijayelekile lokupenda.
umgwali:	Umntu owenza umsebenzi wobukghwari, owenza umdwebo, namkha/nofana ukupenda.
umgwalo:	Isithombe esenziwe ngepende.
iphostara:	Isithombe esikhulu esigadangisiweko/ esikhutjhiweko namkha itshwayo elilengiswe ebodeni lokwabelana ngelwazi.
ukuhlakanipha:	Ukuveza indlela ehle yokucabanga kanye nokwazi ukukhetha.
ngokutjheja/ ngetjhejo/ ngokuyelela:	Ukucabanga kabuthaka kanye nangokukhanyako/ngokuzwakalako ngaphambi kokuthatha isiqunto namkha/nofana ukwenza okuthileko.

Ilwazimagama

**ngokungatjhejiko/
ngobudlabha/
ngobutjhapha:**

Ukwenza into ngokungakatjheji kanye nangokwenza iimphoso namkha/nofana ukubanga imiraro.

**ukuphetha/ukufeza/
ukwenza:**

Ukwenza into ngepumelelo.

ukuba nokuhlakanipha:

Ukusebenzisa okubonwa ngengqondo ukwenza into etja namkha/nofana ukwenza okuthileko ngendlela yakho ekhethekileko.

ukuba nokuhlakanipha:

Ikghono lokucabanga ngemibono emitjha kanye nokwenza namkha/nofana nokwenza izinto ngendlela yakho.

ukuzenzisa:

Ukwenza namkha/nofana ukulinganisa bona into ethileko iliqiniso nanyana ingasilo.

ukwenza kukholweke:

Ukusebenzisa okubonwa ngengqondo yakho ukudlala namkha/nofana ukucabanga ngezinto ezingasilo iqiniso.

Buza umndeni wakho

Yini othanda ukukwenza nofana ukukwakha?

Kunini lapho uzizwa unobukghwari obukhulu khona?

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlanganisa
ndawonye?

UkuTjhugulule eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

nko

kwe

nkwa

nki

kwa

nkwe

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

ikwekwezi iinkomo ikwali ikwayikwayi
iinkesi iinkolo kwami iinkepe

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Umma uvuke akwatile. Asazi bona umma ukwateleni.
Akawaboni amakwayikwayi abovu. Sekafuna nokuya
kwabo. Ubaba ugijimisa iinkomo. Ubaba wabona
amakwayikwayi kamma. Umma besele akwate
wacima nomabonakude. Besifuna iinkesi sikwazi
ukufuna amakwayikwayi. Zivaliwe iinkolo nje.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

nk, kw, nkw

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. laniika
2. lonkoiinyi
3. zikwenikweni
4. bokwa

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Bekagijimisa iinkomo zakwabo.

Kwenu kuneenkoloji ezingaki? Kwami kuneenkoloji ezine. Umalume ukwatele bona akanakoloji. Asikwazi ukumunikela ikoloji kababa. Yena akabuyele kwabo. Umalume usikwatele soke. Umalume ubuyele kwabo akwatile.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa lamatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

k-w-a-m-i
k-w-e-n-u

n	k	w	e	n	l
i	m	a	y	u	s

UMmongo: **Sinokuhlakanipha**

Amatjhada

Ngimaphi
amatjhada
ongawahlanganisa
ndawonye?

UkuTjhugulule eKulumeni

Thatha idlhego
lokuvanganisa
amatjhada:

nji

jwe

njwa

nja

nje

jwa

UkuTjhugululela eKulumeni

Thatha idlhego lokufunda amagama:

inja injwayelo nje njani
jayela injinga injalo njengoba

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UKosabo ugijima njalo nakabona inja. Yena
uyayisaba inja le. Akajayeli bona inja le ayilumi.
Njengoba sibona bona inja le ilume uKosabo. Inja le
imulume njani bekagijima? Injalo inja nayikubona
ugijima. Nje asazi senze njani njengoba alimele.

Amatjhada

Buyekeza amatjhada akhambelanako:

nj, jw, njw

UkuTjhugululela eKulumeni

Hlukanisa amaledere ukwenza amagama:

1. nganji
2. njenjenga
3. ninja
4. lonja

Tlola amagama encwadini yakho.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Injinga le ayisenamali nje.

Ngenjani injinga enganamali? Yinjinga enjani enje?
Unjalo ke ubaba nakanemali. Uyinginga imizuzu
kuphela. Njenganje imali uyiqedile. Asazi uzokubona
enze njani. Injalo injinga enganamali.

UkuTjhugululela eTshwayweni

Yakha amagama usebenzisa lamatjhada.
Tlola amagama encwadini yakho.

**j-a-m-e-l-a
k-u-n-j-a-l-o**

n	j	w	e	l	s
u	a	k	m	o	d

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ukupenda

Ngiyakghona ukupenda. Ngithanda ukupenda. Ngithanda ipende esarulana. Ngithanda ipende ehlaza. Ngithanda ukuvanganisa iimpende ngebhratjhi yami.

Ngikghona ukupenda ngebhratjhi yokupenda. Ngikghona ukupenda ngekari. Ngikghona ukupenda ngegodo. Ngikghona ukupenda ngesandla sami.

Ngikghona ukupenda ilori ebovu. Ngikghona ukupenda ilanga elikhanya bha! Ngikghona ukupenda ukatsu nenja. Ngikghona ukupenda umuthi ohlaza. Ngikghona ukupenda la sitjhelelako netatawini lokudlala.

Ngipenda ngendlela yami. Nangipendako, ngenza ibala elikhulu. Nangipendako, ngenza umuda omude. Nangipendako ngiyasilaphaza. Nangipendako, ngiyazithela ngizithele.

Ngiyazikhakhazisa ngemigwalo yami. Ngiyazikhakhazisa ngokupenda ngendlela yami. Imigwalo yami ingendlela engiyithanda ngakho.

Ngitjengisa umma nobaba imigwalo yami. Bathanda ukubona izinto engizigwalako. Babeka imigwalo yami ebodeni. Bayazikhakhazisa ngemigwalo yami.

Ngiyakuthanda ukupenda. Nangipendako, ngizizwa ngikhululekile. Nangipendako, ngizizwa nginethabo. Nangipendako ngimomotheka khulu!

Ungapenda ngendlela yakho!

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

1. Ngizizwa ngi_____ ngemigwalo yami.
2. Ngipenda ngendlela _____.
3. Ngikghona ukupenda i_____ ebovu.

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

phekela

phekisisa

phekana

phekiwa

Yena u _____ abobaba imigade.

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amaGama amade:

1. Kopululela amagama ngenzwadini yakho yokusebenzela:

tjhotjjobana

2. Fumana bese uthalela boke abokamisa:

tjhotjjobana

3. Hlanganisa amalungu ahlukaniweko:

tjho/tjho/ba/na

4. Funda amalungu:

tjho-tjho-ba-na

5. Vanganisa amalungu bese ufunda igama:

tjhotjjobana

6. Buyelela amagama:

a. ncancabeza

b. qinisekisa

c. Sokulunga

d. tjhatjhalazi

e. vumelana

Ukwakheka kwemitjho

Hlukanisa imitjho:

1. Kopululela imitjho ngenzwadini yakho:

amakuke ngifuna mina

2. Fumana bese uthalela isihloko (umutjho okhuluma ngakho):

amakuke ngifuna mina

3. Fumana bese undulungele isenzo (igama elenzako):

amakuke ngifuna mina

4. Fumana bese uhlikihla phezu kwento (umenziwa)

amakuke ngifuna mina

5. Tlola umutjho ngalendlela: Isihloko+isenzo+umenziwa

mina ngifuna amakuke

6. Faka amatshwayo wekulumo:

Mina ngifuna amakuke.

7. Buyelela ngemitjho:

a. Abesana bagijimisainja.

b. Idada liduda edamini.

c. Unana ulele nonina.

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amaGama amade:

- a. lavezeve
- b. latjhumaye
- c. isolongolo
- d. kumalangaqa
- e. ipomoyaso

Ukwakheka kwemitjho

Hlukanisa imitjho:

- a. Yena ubaleka amadada.
- b. Ngibone ujakalasi ajamile.
- c. Zinengi iinkomo zikababa.

Ukutjhelela

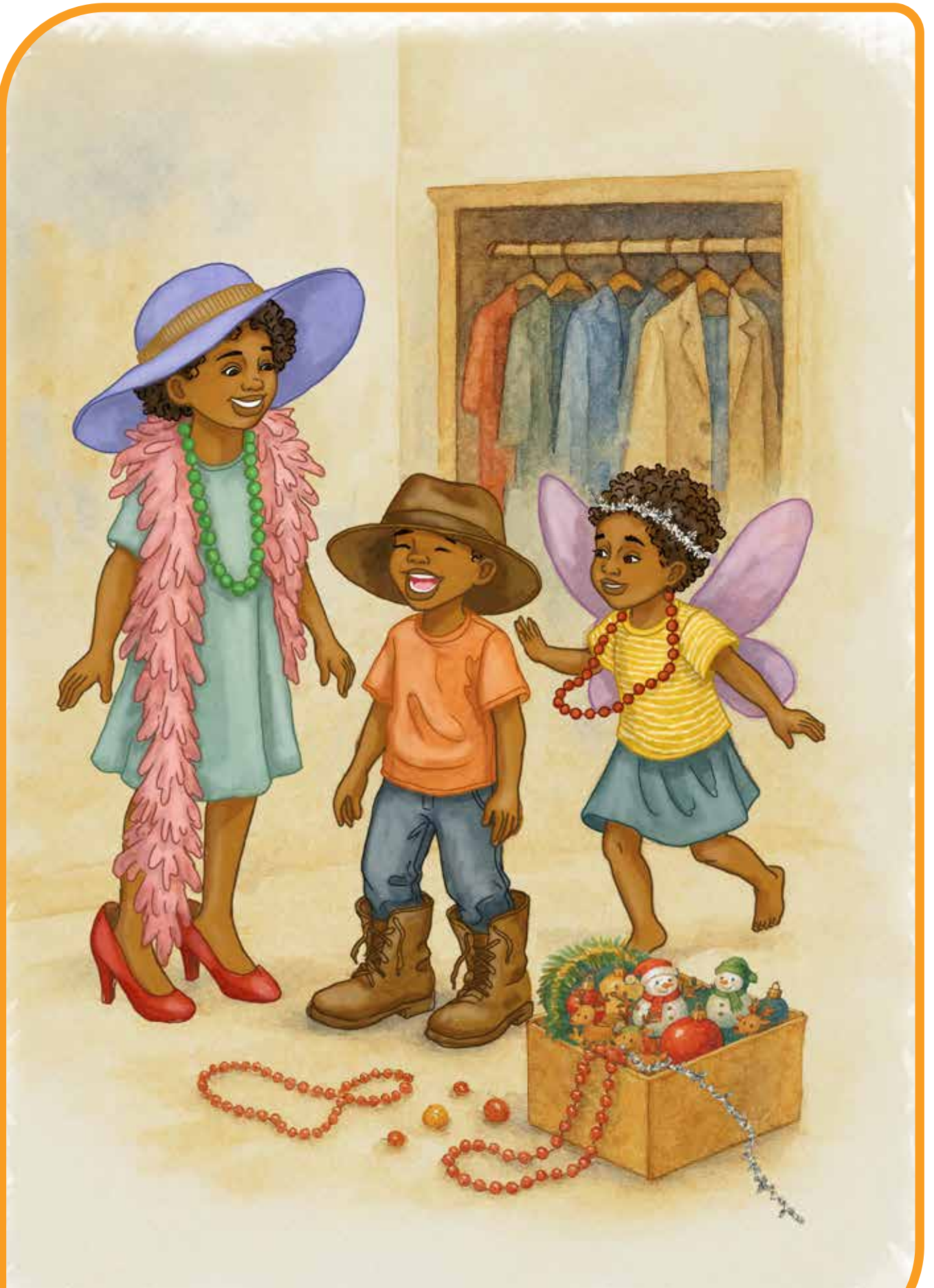
Dlheganani ngokufundela phezulu:

Besifuna ukungena silalele itjumayelo.

Umalume ufuna ukutjhada.

Umalume ufuna ukutjhada. Yena ufuna ukutjhada umakoti. Ubaba umutshima njalo ngokungatjhadile. Umalume akafuni bamjutshime. Ugogo uyabona bona ubaba lo unetshele. Ugogo uzokunghadela umalume nakatjhadako.

Abayeni bancancabezile. Abakezi ngelanga lomtjhado. Umalume bekadanile begodu akwatile. Bekafise bona woke amalunga nabangani bazokuza. Salalela itjumayelo yabafundisi. Bagcina batjhadile bobabili.

Ukucoca indatjana ngokuzitlamela

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amaGama amade:

- a. tjhuguluka
- b. isiqiniseko
- c. gubulula
- d. fukamela
- e. ngezelela

Ukwakheka kwemitjho

Hlukanisa imitjho:

- a. Ukghari uyafuna ukufuduka.
- b. Besithabele abangani bethu.
- c. Ngubani ofuna ukweba imali?

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

UBesabeni ulimele wavuvuka.

Siyokubona abojakalasi.

Sasivakatjhele ugogo iinkolo zivaliwe. Ugogo wafuna siyokuzuma iinkuni. Sajabula khulu ngoba asiyi kwethu. Safaka koke okufunekako. Sabona isongololo edakeni. Sabona namadada aduda edamini.

Bekunabesana abagijima nezinja. Mina nagifuna ukubaleka. UDumi watjhotjhobana nakabona abojakalasi. Saqinisekisa bona sibaleka abojakalasi. Safumana iinkuni ezinengi. Sabuyela nazo kwagogo. Ugogo wajabula naye.

UkuTjhugululela eKulumeni

Funda amaGama amade:

- a. usolotikipo
- b. rhatjheka
- c. nghamela
- d. kwakwazela
- e. lungiselela

Ukwakheka kwemitjho

Hlukanisa imitjho:

- a. isiselo ngirhalela
esitjhisako
- b. ugubulula unana
ipoto
- c. ubaba indaba
ucocela bona

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Abafundisi babusisa imindeni.

Iinkolo zivaliwe nje.

Bayabuzana bona bakoloda malini. Babuze abafazi ebeba la. Solo imali ayikho. Bacoca bafuna imali.

Ubaba usolela umalume. Ugogo wabuza abesana ebeba la. Babiza abafundisi namapholisa. Bazilungisa bafuna imali kababa.

Ukutjhelela

Dlheganani ngokufundela phezulu:

Ukudlala ngebumba

Ibumba lithambile. Ibumba liyatjhelela. Ibumba iyabambeka. Ibumba idlalisa kamnandi.

Ngithanda ukudlala ngebumba. Ngithanda ukubamba ibumba. Ngithanda ukuhloma ibumba. Ngithanda ukunciza ibumba. Ngithanda ukuphosa bengidlale ngebumba.

Ngibumba inyoka ngebumba. Ssss, sss! Ngibumba ifesi ngebumba lami. Dudiyani, dudiyani! Okulandelako, ngenza umqasa ngebumba lami. Yeqa, yeqa!

Ngidlala ngidlale. Ngenza isirhulurhulu sidle inyoka le. Ngenza iimfesi ezilitjhumini nedamu elincani. Ngenza ipungutjha izokudla umqasa. Kodwana umqasa usemgodini webumba. Umqasa uzifihlile! Ipungutjha ayiboni umqasa osemgodini.

Okulandelako, ngihlanganisa ibumba ilanga loke. Ngihlanganisa inyoka, ifesi, umqasa nepungutjha.

Ngihlanganisa ibumba. Ngiyalihloma. Ngiyalincinza. Ngiyaliphosa.

Ngenza ikomo nemvu. Ngenza notjani. Ikomo nemvu le zidla utjani. Ngenza idada. Ngenza nedamu. Idada liduda edamini. Ngenza ifarigi. Ngenza nedaka. Ifarigi idlala edakeni. Ngidlala, ngidlale ngebumba.

Ukuzwisisa

Kopulula bewuqedelele imitjho:

1. Ngihlanganisa i_____, ifesi, umqasa ne_____.
2. I_____ liduda edamini.
3. Umqasa uzifihle e_____.

Imofoloji

Funda amagama ngemabhlogweni afakwe umbala.
Bese, kopululela umutjho ngencwadini yakho.
Zalisa umutjho ngegama elifaneleko.

vumela vumisa vumelana vuma

Ubaba u _____ nomani ngendaba le.

**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

